

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1888.

TREDJE—FJERDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Esselde. En svensk storman i hans förhållande till sitt land och till sin hustru.

M. Goldschmidt. (Ur efterlemnade skrifter.) Olöst. En friarescen.

Deltagare. Ett samqväm och en hvardagskomedi.

Literaturofversigt.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden:

Pristäflan.

En tidsenlig uppfostran af husmödrar, af *Hedvig Haglund*. Skrift, prisbelönt af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Stadsfullmäktigevalen.

Esselde. Björnstjerne Björnson.

Pris pr årgång:

}	För Förbundets medlemmar	kr. 2,50.
	För icke medlemmar	,, 4,00.

Ränte- och Kapital-Försäkringsanstalten

i Stockholm emottager i helt Krontal penningar till beredande af *Lifränta* (pension) eller *Kapital* att lyftas på en gång vid uppgifven ålder. Kontoret N:r 5 Stora Nygatan, hålles öppet alla söckendags förmiddagar kl. 11—12 samt Onsdagar 5—6 e. m.

För i Stockholm bosatta obemedlade personer, som insätta medel för att bereda lifränta, betalar Fosterländska Föreningen förvaltningsafgift samt för insatser, ej öfverstigande under ett år 50 Kr., *Tjugu* procent såsom premium; hvarigenom för hvarje sålunda insatta 5 Kr. i boken införes dessutom En Krona.

Stockholms Maltkuranstalt.

Nyberedt Maltextrakt (varm maltinfusion), som är en särdeles välsmakande dryck, finnes alla dagar, kl. 11—3, till afhemtning och drickning på stället, N:r 67 Drottninggatan. För herrar och för damer finnas särskilda, stora salonger. Alla Stockholms tidningar finnas.

Intyg finnas till påseende från flere Herrar Läkare i Stockholm som efter mångårig pröfning rekommendera kuren såsom "*ett särdeles välgörande och stärkande medel vid katarr såväl i respirations- som digestionsorganerna, lung-, mag- och tarmkatarr*), *bleksot, dålig matlust, allmän svaghet och dålig nutrition*". Priset är 20 kr. per månad (vid afhemtning och för barn 15 kr.). Personer, som önska pröfva medlet, innan de inskrifva sig, få göra detta afgiftsfritt. Vilja de fortsätta härmed en längre tid, blir priset 5 kr. pr vecka. Vid lättare åkommor verkar kuren ofta inom kort tid till förbättring. Till landsorten försändes särskildt beredt Maltextrakt mot efterkraf. Tryckta cirkulär och läkareintyg utdelas gratis i anstaltens lokal.

Snara anmälningar önskas, ty såvida ej tillräckligt antal patienter anmäla sig före Maj månad, stänges Stockholms-anstalten för sommaren, men öppnas åter höstterminen.

NORRKÖPINGS HUSHÅLLSKOLA
vid **TORSHAG**
ÅR 1887

PROSPEKT

för

Norrköpings Hushållsskola vid Torshag för unga flickor.

Skolan börjar sin verksamhet den 15 Augusti detta år vid Torshags herrgård, belägen i Qvillinge socken i Östergötland, 15 min. väg från Åby jernvägsstation.

Torshags läge är utomordentligt naturskönt och helsosamt, omgifvet som det är af Kolmårdens med rik omvexlande barr- och löfskog klädda höjder. Täcka insjöar invid och helt nära stället erbjuda tillfällen till badning och båtfärder, och talrika, vackra promenadvägar bidraga att göra vistelsen i trakten särdeles angenäm.

Byggnaden, som omgifves af en större trädgård och naturlig park, är stor, sund och beqväm, med höga, rymliga boningsrum, stor veranda och tillräckliga ekonomilägenheter; trakten är liflig och folkrik med talrika sommarvillor och industriela etablissementer.

Samfärdseln med det närbelägna Norrköping förmedlas genom jernväg, telefon, post och telegraf. På grund af alla dessa förhållanden synes lokalen särdeles väl egnad för det afsedda ändamålet.

Skolan, i hvilken emottagas såväl hel- som halfpensionärer från 16 års ålder, har till uppgift att åt unga flickor, som slutat sin skolgång, meddela de för

ordnandet och skötandet af ett hushåll behöfliga kunskaper.

Styrelsen vill uppbjuda all sin förmåga, att skolan må blifva ett godt och välordnadt hem för eleverna.

I skolan meddelas undervisning i följande ämnen:

matlagning;

bakning;

syltning, inläggning och konservering af matvaror;

inköp af matvaror;

slagt;

*tvätt och strykning samt öfriga hushållsgöromål;
nu bruklig handaslöjd.*

Föreläsningvis meddelas af skolans läkare en kurs

i hushållshygien;

i elementerna af hushållskemi;

i näringsmedlens sammansättning, värde och tillredning, deras vanligaste förfalskningar och dessas upptäckande;

en *samaritkurs* samt hufvuddragen af helsovården inom hemmet.

Dessutom komma under kursen excursioner att eger rum till Norrköpings slagterier och andra praktiska inrättningar, som för eleverna kunna vara af intresse.

Piano finnes på stället. God undervisning i såväl musik som språk kan fås i Norrköping.

Läroåret delas på två terminer: höstterminen från den 15 Aug. till den 15 Dec., vårterminen från den 15 Jan. till den 15 Juni. Vid hvarje läroårs slut lemnas betyg öfver elevens kunskaper, uppförande och flit.

Hvarje helpensionär skall medföra bädd, lämplig för jernsäng, hvitt täcke, 3 par lakan, 6 örngåttsvar, 12

handdukar, 6 serveter, 1 matsked, 1 thesked, 1 dessertsked, knif och gaffel samt servetring, allt tydligt märkt.

Årsafgiften är för helpensionär 600 kr. och för halfpensionär 400 kr., hvaraf hälften betalas vid hvarje termins början.

Halfpensionär erhåller frukost och middag i skolan.
Fri läkarevård.

Inträdesanmälan, egenhändigt skriven af sökanden, skall vara åtföljd af ansvarighetsförbindelse från målsman för årsafgiftens inbetalande å af styrelsen bestämda terminer, intyg från läkare, att sökanden icke är med svårare eller smittosam sjukdom behäftad och prestbetyg samt ställes till hushållsskolans styrelse under adr. Norrköping.

Styrelsen utgöres af:

Fru Doktorinnan Hedv. Haglund,

Ordförande.

Hospitalsgatan 17.

Fru Borgmästarinnan M. Lothigius, Fru Doktorinnan A. Edström,

Drottninggatan 32.

Skolgatan 16.

Fru Malla Grönlund,

Drottninggatan 6.

Gerda v. Friesen,

Föreståndarinna för Norrköpings
nya läroverk för flickor.

Carl Grönlund,

Kronofogde, Kassaförvaltare.

Carl Otto Björck,

Prakt. läkare, Sekreterare.

En svensk storman i hans förhållande till sitt land och till sin hustru.

Svenska akademimens handlingar från 1886. Del. I. Stockholm 1887.
Norstedt & Söner.

En ny serie af Svenska akademimens handlingar är i sig själf en literär företeelse af nog mycken vigt för att förtjena större uppmärksamhet än som hittills egnats densamma. Och när dertill första delen af en sådan serie utmärker sig för ett innehåll af så gediget värde och fängslande intresse som den här ofvan anförda, vore det att beröfva sig själf en verklig njutning om man lemnade den oläst.

Volymen inledes med ett kort och kärnfullt tal af professor C. T. Odhner, hvori lemnas den öfliga öfversigten af det föregående årets händelser. Talaren erinrar om akademimens jubelfest och kastar en blick på tidens betryck, hvilket tvingar såväl höga som låga att öfva den försakelsens konst, hvilken eljest i vårt land så ofta varit bortglömd af alla andra än armodets barn. Vid en blick på den inhemska literaturen befinnes den icke hafva lidit några svårare förluster. Men det särskilda landets literatur står i liflig växelverkan med verldsliteraturen; och denna hade under det förflutna året förlorat mer än en af sina yppersta målsmän. Talaren uppehöll sig särskildt vid den oersättliga förlust Tyskland och hela den bildade världen lidit genom den nittioårige Leopold von Rankes död, "en man som var för historien hvad Göthe var för dikten och Thorvaldsen för konsten".

Den som hörde den svenske historikern med några få ord uppdraga den tyske häfdatecknarens karaktäristik i bredd med Macaulays och Geijers, samt antyda huru han genom den plats han beredde Gustaf II Adolf i bildergalleriet af reformationstidens män, "i den dager, som utstrålar från sanningens och frihetens eviga källa", gjort sig förtjent af det svenska folkets varmaste tacksamhet, han glömmet det icke, och återläser med rörelse de allvarliga orden i den utkomna delen af akademimens handlingar.

* * *

Minnesrunan öfver Tysklands yppersta nutida historie-skrifvare, får sitt motstycke i den enkla, men storslagna skil- dring af en bland våra egna historiska män, som derefter följer.

Det är en "den bergfasta viljans", "det obändiga lynnets" och det varma hjärtelagets man. Det är svensken "med det fasta sinnet", den omutliga karaktären, den väldiga talegåfvan och det outtröttliga arbetet på fosterländska värf, hvilken själf med ord och gerning skref in sitt namn och sitt lif i fäderneslandets häfder. Det är skaparen af Göta kanal och Motala verkstad, en af de främsta deltagarna i nybildningen af vårt samhällsskick 1809, i grundläggandet af föreningen mellan Sverige och Norge, samt i nydanningen af vårt nationalförsvar efter det olyckliga finska kriget. Det är med ett ord *Baltzar Bogislav von Platen*, tecknad af Louis de Geer, hvilken blifvit stäld i spetsen för den nya serien af akademiens minnesskildringar. I sanning ett värdigt val, såväl af föremålet, som dess skildrare!

Den är, denna minnesteckning ett stycke folkhistoria, samladt kring en stormanshistoria, hvilken senare i trots af det mäktiga handlingslif, hvaraf den är uppfylld, dock företrädesvis ter sig som en karaktärshistoria. Uppslaget till densamma ligger redan hos den 15—18-årige ynglingen, *) som i tjenst på handelsfartyg genomgår den hårda skolan för ett verkligt sjömanskap och, samtidigt indragen i hvirveln af religiösa tvifvel, räddas från andligt skeppsbrott; det föres vidare med berättelsen om huru den unge sjöofficeren, bosatt jämte två kamrater i ett tarfligt rum i Karlskrona, läser läxor med borstpojken till ersättning för hans tjenester, äter middag med kamraterna af de hämtade två matportionerna, eller ock, enligt öfverenskommelse afstår middagen, då han är bortbjuden till qvällen.

Så ock när han senare, efter slaget vid Hogland, under två års fångenskap i Ryssland skrifver sina knapphändiga bref till hemmet och insuper afsky för allt ryskt.

Härmed synes den grundläggande karaktärspaningen avslutad. Några år derefter träder manna-karaktären redan fram, i det den unge Platen, förande den svenska fregatten *Bellona* genom Öresund, utan order besvarar en den svenska flaggan tillämnad skymf från det danska vakskeppet vid Helsingör på sådant sätt, att dansken tvingas att ögonblickligen gifva upprättelse.

*) Platen föddes år 1766 på Rügen, der fadern, generalguvernör öfver Pommern, hade sitt stamgods. Han sattes vid 13 års ålder i kadett-skolan i Karlskrona och utnämndes år 1780 till fanrik vid örlogsflottan.

Hemkommen hotas Platen med krigsrätt för detta sitt själfrådiga handlingssätt; men själf kallar han ännu på ålderdomen den dagen för den skönaste i sitt lif. Det var så att säga hans riddarprof i fäderneslandets tjänst.

När han sedermera med sina skarpa anmärkningar mot brister inom sjömannabildningen och tjänsten väcker ond blod, men vinner sitt syfte; när han, orättvist anklagad för förment maktmissbruk mot underordnade, blir på ett lysande sätt frikänd, och när han slutligen af missnöje dels med tjänsten och dels med faderns entledigande från sitt embete tager afsked ur rikets tjänst och drager sig tillbaka till det enskilda lifvet — genom alla dessa skiften af Platens ungdoms-saga går karaktärens och personlighetens historia såsom den röda tråden, hvilken sammanhåller och ger färg åt det hela.

Nu är ungdomstiden förliden och *mannen* står "fullbordig" och mogen för de ännu okända värf, som vänta honom.

* * *

Vid denna vändpunkt af Platens lif, omkring år 1800, inträda tyänne för hans framtid djupt ingripande tilldragelser: hans giftermål med Hedvig Elisabeth Ekman, dotter af kommerserådet Ekman, köpman i Göteborg, samt hans småningom mognande beslut att förverkliga planen om förenandet af Östersjön och Kattegat medelst en kanal.

Om hans äktenskap ger oss biografen den vackraste föreställning. Hans hustru — heter det — en qvinna med lika mycken mildhet som moralisk kraft, var hans lifs goda engel. Hans von Rosenstein plägade skämtande påstå, att om Platen ej fått en sådan hustru, hade han blifvit en sjöröfvere. Själfr erkände han, att han hade henne att tacka för, att han blef hvad han blef. Aldrig hördes han mot henne fälla ett häftigt ord, men ofta kufvade hon hans, emot andra lätt uppbrusande sinne. Käppen, som han, enligt tidens sed, hade till hands för att straffa felande underhafvande på sitt gods, Frugården i Vestergötland, gaf han i sin hustrus förvar, på det den icke skulle brukas i vredesmod. Under sju, åtta år lefde Platen och hans hustru med sina två söner och en dotter (den ännu lefvande, för sin verksamma människokärlek högt uppburna grefvinnan Louise Posse i Stockholm) på Frugården ett lyckligt och fridfullt hemlif, till hvilket han senare såg tillbaka såsom på en hvilopunkt i sitt stormiga lif.

Kom så tanken att upptaga Biskop Brasks och Gustaf Vasas gamla plan om Östersjöns och Nordsjöns förening medelst en kanal. Efter samråd med sin vän, Georg Adlersparre, är Platen genast redo att gripa verket an, men hinner blott i en första skrift framlägga den storartade planen förr än han, efter statshvälfningen år 1809, blir, jämte andra tidens dugande män, dragen till arbetet på ett nytt och förbättradt statsskick. Hans betydande andel i detta arbete, särskildt hans samarbete med Adlersparre för valet af en tronföljare och för en blifvande förening med Norge, hans mission till prins Christian August, hans verksamhet i konstitutionsutskottet samt hans förslag till nationalbeväpning skildrar minnestecknaren i lifliga drag.

Efter tronföljarvalet blef Platen, som bekant, statsråd. Under tiden hade han icke öfvergifvit sina kanalplaner. Med stöd af hans skrifter och kostnadsförslag utarbetades motioner vid riksdagen, privilegier utfärdades, en lånediskont upprättades, en komité tillsattes för bildande af ett kanalbolag, och när första bolagsstämman sammanträdde i maj 1810, hade arbetet på kanalen redan börjat på två linier, "en åtgärd, i hvilken man spårar Platens drift och djärfhet."

De hemliga stämplingarna för prins Gustafs återkallande, prins Carl Augusts död, Fersens mord, hvilket kanske kunnat förekommas, om man följt Platens råd, riksdagen i Örebro och det slutliga valet af Bernadotte till tronföljare upptogo den närmaste tiden. Knappast torde någon af de handlande personerna hafva i den sistnämnda viktiga riksangelägenheten gjort en för framtiden mera betydelsefull insats än Platen med sin pro memoria till Bernadotte rörande en blifvande förening mellan Sverige och Norge, om hvilken pro memoria minnestecknaren säger, att den i sin mån bidrog att grundlägga 1812 års politik.

Hans arbete på åstadkommande af en nationalbeväpning 1810—1812 var ock af stor betydelse. Ville Sverige tänka på att behålla sin själfständighet, finnes ingen annan utväg än en allmän beväpning, hvilken ock, rätt behandlad och rätt använd, lämpade sig bättre här, än i något annat land. Kring indelningsverket som kärna skulle hela nationalkraften samla sig, då fienden hotade. Med svenskmanna rätt skulle följa ovilkorlig skyldighet att från 20 till 50 års ålder försvara fosterjorden. Förslaget innehåller mycket som först 50 år

senare vunnit erkännande och blifvit genomfördt. Så vapenöfningen i skolorna samt lagen om obligatorisk värnpligt, utan rätt att lega en ställföreträdare *).

Småningom samlade Platen alla detaljerna till en enda stor plan, det s. k. *centralförsvaret*, stäldt i samband med en allmän nationalbeväpning, hvilken plan med värme omfattades af Carl Johan, men likväl efter mycket motstånd och åtskilliga jämkningar blott delvis förverkligades genom den 1812 stadfästade beväringförordningen, hvilken institution, säger minnestecknaren, hufvudsakligast var frukten af Platens outtröttliga nit.

När sedan allmogen reste sig mot förstärkningsmanskapets uttagande, skrifver Platen till Carl Johan till försvar för de upproriske. Han vill ansvara för hela världen, att ingen annan nation än den svenska skulle så kort efter olyckorna med landtvärnet underkasta sig en nationalbeväring, och enligt hvad han erfarit, låg felet mäst hos embetsmännen. Hade de föregått med godt exempel, skulle lydningen varit fullständig. Derför — ber han — var mild i bestraffningen!

* * *

Under allt detta förlorar Platen dock aldrig sitt älskingsvärf ur sigte. För kanalarbetets skull, äfvensom af andra orsaker, begär han upprepade gånger, men förgäfvets, afsked från statsrådsbefattningen. Hans tillgifvenhet för Carl Johan framgår bland annat af yttrandet: "Han må befalla mig att gå på bramtoppen eller i sin konselj, så lyder jag." Dock förklarar han öppet, att han hädanefter alltid skulle sätta sina pligter till kanalen i främsta rummet. Han organiserade nu detta storartade företag och ådagalade dervid en insigt och en administrativ förmåga, som ställt honom bland den svenska industriens stormän, likasom hans blick för framtiden, hans klokhet och kraft redan då gjort honom till en statsman af första ordningen.

Hans sätt att själf arbeta och leda sina underlydandes arbete var förträffligt. Hans aldrig frångångna grundsatser att inom landet söka de skickligaste personer för arbetets

*) Beslutet rörande såväl skolungdomens vapenöfningar som upphäfvandet af rätt för beväringsskyldig att lega annan man i sitt ställe, fattades först af riksdagarna åren 1869 och 1871 på grund af motioner af ledamoten i andra kammaren Axel Adlersparre.

ledning, men att till arbetets lättnad anskaffa bästa möjliga maskiner, hvarhålst de kunde fås, skulle än kostnaden öfverskrida det erhållna anslaget, förklarar så väl arbetets framgång som det motstånd det rönt från finansernas män. Med 1810 års ingång pågick arbetet redan på sex skilda punkter i Vester- och Östergötland, och under de följande åren fortsattes det med stor kraft, utan hänsyn till den gryende missstro, som vid 1812 års riksdag yppade sig, eller de konflikter, som uppstodo vare sig med enskilda personer eller offentliga myndigheter. Så förklarade en ledamot af Riddarhuset, att intet annat skulle komma att flyta i kanalen än aktieegarnas tårar. Betecknande för båda parter var också konflikten mellan Platen och hans vän Georg Adlersparre. Den förre ville nämligen göra gällande kanalens rätt till skogen på en allmänning i Adlersparres län, hvilken allmänning Adlersparre deremot förbehållit allmogen i den bränslefattiga trakten. "Skall jag säga den lidande allmogen till tröst", spørjer Adlersparre, "att om tio år skola de få timmer och ved från Småland?" Han frågar, om det var för att upphjälpa eller för att sköfla landet, som kanalarbetet företagits. — — "Aldrig blir jag", fortsätter han, "ett redskap till våld och orättvisa, minst i en provins, hvares rättigheter det är min pligt att beskydda."

Äfven inom statsrådet stötte Platen ihop med en stor man, Wirsén, i afseende på tull och näringsfrågor, rörande hvilka Platen hyste den frisinnade framtidsmannens åsigter.

Efter att under konteramirals titel hafva återinträdt i flottan, erhöll Platen ändtligen på upprepad begäran afsked från statsrådsembetet och hoppades nu odeladt få egna sig åt arbetet för kanalen. Men ödet ville annorlunda.

* * *

Det napoleonska förtrycket hade nått sin höjdpunkt, de kufvade eller hotade folken, bland dem äfven Sveriges, reste sig för att afkasta dess ok eller värja sig för dess hot, och i spetsen för de förenade arméerna stod som generalissimus tronföljaren i det land, hvares konung fem år förut ansett sig förpligtad att underställa den franske kejsarens gillande sin önskan i afseende på valet af sin blifvande efterträdare.

Utan att taga någon del i kriget blef Platen nu som förr indragen midt i centrum af de politiska förvecklingarna,

här så mycket svårare att lösa, som det gälde att vinna Norge för föreningen med Sverige, sedan det frigjort sig själf, gifvit sig en egen grundlag och valt sin egen konung. Platen hade helst varit stilla vid kanalarbetet, men för Norge underkastade han sig allt. Efter konventionen i Moss vidtog fredsarbetet, hvars första akt anförtroddes åt Platen. Med sin vanliga kraft och öppen hjärtighet i förening med stor takt och statsmannavisdom, skötte han det svåra värfvet och lyckades så väl, att han å ena sidan tillvann sig prins Kristians och de ledande norrmännens aktningfulla vänskap, samt å andra sidan anmodades att ingå bland de redan utsedda svenska kommissarier, hvilka skulle underhandla med det storting, som beslöt föreningen med Sverige och antog grundlagen af den 4:de november.

Endast i bref har Platen uttalat sin enskilda mening om de former föreningen kom att få. Han antyder der, att systemet icke helt och hållet öfverensstämmer med hans åsigter, men att det torde vara det enda, som för närvarande stode att vinna, att det torde vara bäst att likt engelsmännen lemna något åt våra barn att göra. Han erinrade att å svensk sida skulle fordras både försigtighet och försakelse, afrådde att uppträda med onödig ståt, m. m.

* * *

I och med föreningen var ett af målen för Platens fosterländska sträfvanden uppnådt. Han återgick nu till "sin förnämsta lifsgerning", Göta kanal, och kunde under 15 år oafbrutet egna sig åt den samma. Men dessa år utgjorde en enda lång kedja af svårigheter, icke inom själfva arbetet, der allt gick med samma lugna energi som alltid, utan med afseende på de ständigt växande kostnaderna, för hvilka, då kanalbolaget ej kunde betäcka dem, tillgångar måste beredas af allmänna medel, genom motioner eller propositioner vid riksdagarna.

Här mötte nu Platen för det mästa ett hårdnackadt, stundom hätskt motstånd. Det var de stora finansernas män, som med fog protesterade mot på förhand upptagna medel eller öfverskridna anslag; det var småsinnets prosaiska invändningar mot framtidsplaner, hvilka öfvergingo dess synkrets; det var misstron, som tviflade på möjligheten af de stora företagens utförande och menade att sådant icke dugde

för ett fattigt land som Sverige. Mången beundrade Platens snille och energi samt skattade högt hans personlighet, men trodde att han förgräp sig, då han uppgjort den storartade arbetsplanen och satt den i verket på många punkter samtidigt.

Under allt detta stod Platen fast som klippan i bränningarna, bemötte alla invändningar, samt intalade mod hos de klentrogne: Ett lands rikedom eller fattigdom, menade han, berodde mera af dess folk än dess afkastning. Att låta det stora verket afstanna under afvaktan på långsamma riksdagsförhandlingar vore endast att slösa med statens medel. Andra inkast nedslog han med att uppvisa hvilka fördelar kanalen skulle, i samband med centralförsvaret, medföra för fäderneslandets trygghet, själfständighet och ära m. m., och gång på gång lyckades han besegra motståndarna.

För hvarje riksdag blef dock striden hårdare, hälst sedan Platen börjat anläggandet af Motala mekaniska verkstad, i ändamål att der tillverka maskiner och verktyg som eljest fått hämtas från utlandet.

Under dessa strider var det, som Platen lade i dagen en talaregåfva, hvars make man sällan hört vid våra riksförhandlingar; och denna ordets väldigt öfvertygande kraft, tillika med det imponerande i hans karaktär och vissheten att han leddes af den varmaste, oegennyttigaste fosterlandskärlek, var det, som gaf honom seger, äfven då det såg som mörkast ut. Någon gång kunde han erkänna att han felat; men om felet mot formerna betingat vinst och framgång för saken — och att så var kunde han vanligen faktiskt bevisa — så kunde ingen öfvertyga honom att han handlat orätt. Tvärtom vore han färdig, att när hälst saken så fordrade, handla på samma sätt.

"Mitt samvete", tillade han, "förbjuder mig att dölja detta, och med lugn emotser jag påföljderna."

Ett sådant uttalande väckte naturligtvis förbittring. Carl Johan själf, som dittills stått på Platens sida, drog sig tillbaka, och striden slöt för en gång med nederlag för Platen. Från många sidor uppbar dock den väldige mannen loford och erkännande. Om hans tryckta anföranden vid nyssnämde tillfälle yttrade Hans Järta: "de stå som Göta kanal och hela din offentliga lefnad till monumenter af svensk kraft åt kommande tider."

Carl Johan besökte kanallinien, och, belåten med hvad han sett, lofvade han vid nästa riksdag begära hvad som fordrades för kanalarbetets fullföljande.

* * *

Vid 1823 års riksdag hade Platen nya tillfällen att lägga i dagen sina egenskaper som djupsinnig statsman. Många af hans anföranden, såsom de om finanserna, om kriserna i näringslivet och den ekonomiska världen, om anstalter för penningbesparing, om tullar och handelsfrihet, om indragning af de utländska beskickningarna för att dermed lindra allmogens nöd, om pensioner åt högt förtjente offentliga män, om offentlighet vid riksdagens förhandlingar, om adeln och yrkesarbetet m. m. visa, huru skarpsinnig och framsynt han var och innebära märkliga lärdomar och varningar äfven för den tid, som nu är. Sammandrabbningarna med Ankarsvärd och Schwerin bilda epoker inom Riddarhusets annaler, och efter denna riksdag betraktades Platen allmänt som en af de ypperste talare Sverige egt.

"Det själfulla i föredraget", säger Crusenstolpe om Platen, "gaf skälen dubbel styrka. Det låter ej beskrifva sig. Man måste hafva hört och sett, huru han började utan minsta spår till passion, huru i den mån som tankarna utvecklade sig, själens eld mer och mer uppflammade i låga, lågan mer och mer grep omkring sig och slutligen, lik en vulkan som brinner, slog med bestörtning och med beundran allas sinnen."

* * *

I Platens offentliga lif torde 1823 års riksdag bilda höjdpunkten, likasom han äfven der, i trots af allt motstånd, genomdref de nödiga anslagen för arbetet på kanalen och Motala verkstad.

Några drag af hans hvardagslif och äktenskap, tecknade efter meddelanden dels af hans samtida, dels och förnämligast af hans dotter, torde bäst förmedla öfvergången till det sista skedet af hans lefnad.

I mån som kanalarbetet fortskred, hade Platen bytt bostad, tills han slutligen hamnade i Linköping. Här upfostrades hans dotter i en för den tiden stor frihet. Klädd i gossdrägt sågs hon ofta leka eller deltaga i snöbollskastning på offentliga platser med bröderna och deras kamrater. För

sina barn var Platen en kärleksfull, men i rättsfrågor sträng far, hvilket dock för barnen aldrig bortskymde ömheten i hans hjärtelag. "Vi förstodo väl hans litet tvära sätt", skriver hans dotter. När det gälde att få litet pengar till ett extra nöje, vände sig barnen alltid hälst till fadern.

Mot sin hustru var Platen alltid lika öm och hänsynsfull; det innerligaste förtroende rådde mellan de båda makarna och synes hafva gjort deras äktenskap sällsynt lyckligt. Om han kunnat, skulle Platen velat bespara sin hustru all oro, dock aldrig på bekostnad af det ömsesidiga förtroendet. Ett bevis derpå, äfvensom på det deltagande hvarmed hon följde hans verksamhet, ger ett bref från Platen till en hans adjutant rörande det oväntade genombrytandet af en under arbete varande bank, på hvilken händelse han vill att adjutanten varsamt förbereder hans hustru, emedan hon eljest torde taga allt för illa vid sig. Ytterst känslig, led hustrun djupt af hvad som plågade eller kränkte hennes make. Likväl ville hon aldrig, att han för hennes skull afstode från någon sin uppgift. "*Gör det som är rätt*", var hennes stående råd.

Vanligen allvarlig, till och med kärf till lynnet, kunde dock Platen stundom med närmare vänner vara full af muntra upptåg. Härvid gick man ofta ganska hårdhänt till väga. Själfva erkebiskop Rosenstein, hans äldste ungdomsvän "gaf och fick i all vänlighet många knuffar", heter det i hans dotters anteckningar. Å andra sidan var Platen i tjensten eller i förhållande till sina medarbetare, såsom redan nämnts, stundom ytterligt häftig. Äfven hit sträckte sig dock ofta hans makas lugnande och mildrande inflytande. Fans ingen annan utväg, kunde hon, såsom vid en mannens konflikt med bröderna Nils och John Ericson, hvilken hon fruktade skola öfvergå till våldsamerhet, framkalla ett plötsligt afbrott genom att stöta omkull sitt sybord eller på annat sätt afvända den retade mannens uppmärksamhet.

Ehuru häftig och despotisk var Platen dock i grunden rättvis. Vreden varade hos honom aldrig länge, och trodde han sig hafva sårat någon, skyndade han att godtgöra sitt fel.

Under somrarna vistades han nästan oafbrutet på kanal-linien, åkande dels i en s. k. medevivagn, dels på bondkärria från station till station för att öfvervaka arbetet. Hvardagsvis i hemmet följde han regelbundna vanor, slöt dagen med att

lägga patience, steg ofta upp vid kl. tre för att arbeta eller tänka, eller begaf sig ut åkande till någon arbetsstation, der han då kunde öfverraska sitt folk klockan fem. Om vintrarna var han vanligen sysselsatt med läsning och skrifning, när han ej upptogs af offentliga värf. Hans kunskaper voro vidsträckta och i hög grad mångsidiga, hans brevväxling vidlyftig äfven på främmande språk, och hans skriftliga framställningssätt tungt men slående. Sitt mästa vetande hade han inhämtat i följd af den praktiska verksamhet hvaråt han egnade sig, så i sjömanskap, i ingenjörsvetenskap, för att icke nämna den politiska historien, hvori han lagt djupa insigter i dagen.

Till gestalten var han lång och starkt bygd, men gick något lutad; dragen voro tunga, uppsynen sträf, då ej blicken lifvades af inre rörelse; utefter den breda, tankedigra pannan var håret struket åt ömse sidor och nedföll i tunna lockar kring nacken.

Sommaren 1827, midt under nya konflikter för kanalarbetet, drabbades Platen af ett hårdt slag, i det han genom en plötslig sjukdom förlorade sin äldste son. Han reste efter sorgepostens mottagande ögonblickligen till Marstrand, der hans hustru vistades. Bäfvande vid hans plötsliga ankomst, förstod hon att något var på färde. Mannen ville förbereda henne, men utbrast slutligen: "Filip lefver ej mer. Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare hans namn!" Stark syntes han äfven nu, berättar hans dotter, men denna förlust bidrog dock att tära på den kraft, som så mycket blifvit pröfvad. Själf skrifver han till den gamle vännen Rosenstein: "Min lott är att jämt kämpa i hvirflande strömmen, der en plankan efter den andra ryckes undan, och kampen synes bli svårare i mån som krafterna aftaga. Detta året har varit ett af de vidrigaste, och mycket återstår ännu."

Till vidrigheterna räknade Platen bland annat den honom mot hans vilja påtvingade utnämningen till "en af rikets herrar". Han hade redan 1808 yrkat, att excellensvärdigheten icke måtte tillerkännas andra än medlemmar af konungens råd; och nu harmades han, att själf nödgas mottaga den, fordrade att utnämningen aldrig skulle upptagas i "almanackan" (statskalendern), samt förklarade sig aldrig skola komma att med den "pryda Stockholms gator". Amiraltiteln, den

hade han ärligt förtjent, men excellensen ville han hälst aldrig höra talas om.

Det var äfven 1827, som Platen uppmanades att mottaga riksståthållarskapet i Norge. Nu som förr vore han villig att offra allt för kungen och Norge, men fruktade att med aftagande krafter blott lamt kunna tjena dem. Han erinrar om Canning sägande: Åter har man ett stort exempel, att den starkaste kan arbeta sig till döds, och man behöfver ej vara Canning för att känna symptomerna härtill. — — — "Stormasten är bräckt", heter det vemodigt i ett annat bref. Ytterligare öfvertalad, begärde Platen betänketid för att "rådgöra med sin hustru". Derefter mottog han uppdraget, dock under erinran att han hvarken ville eller kunde lemna sin lifsuppgift i Sverige: kanalen och Motala verkstad.

* * *

På nyåret 1828 ankom Platen till Kristiania. Hvad han der hade att lida i utöfvandet af de pligter, som blifvit honom ålagda, ordade han icke mycket om, men han fylde dem troget efter som hans samvete bjöd. "Tidpunkten", skrifver han till norske generalen Birch, "är efter min åsigt så i Sverige som Norge vigtig ända till fara; se der hvarför jag är här."

Att han kom till sin post i de allra bästa afsigter att utjämna de tvister, som uppstått mellan de båda folken, och att han till en början klart förstod och oväldigt bedömde motiven till normännens hetsiga ömtålighet framgår af anförda bref till Rosenstein m. fl. Så ock hans öfvertygelse, att man borde från svensk sida gå varsamt tillväga och undvika all småaktig hänsyn. Men Platens verksamhet i Norge blef tyvärr alltför afbruten, för att han skulle kunnat göra sitt inflytande gällande i denna riktning. Han nödgades särskildt under pågående riksdag att flere gånger återvända till Stockholm, icke blott för kanalintressena, utan ock för försvarsverkets ordnande och andra vigtiga intressen. Och ännu var Riddarhuset flere gånger vitne till hans väldiga kamp för hvad han ansåg vara rätt och till fosterlandets gagn. Sista gången gälde det kanalen; efter ett hårdt motstånd vann Platen bistånd af utskottet; äfven riksdagen beviljade det äskade anslaget, men då var Platen död.

Under dessa sista strider återfinner man Platen ännu i sin fulla obrutna kraft. Deremot synes det som skulle han,

i förhållandet till Norge, hafva låtit sig påverkas af opinionen i Sverige och derigenom i viss mån förändrat sitt sätt att se och bedöma de norska stridigheterna. Det lugnande inflytande han till en början syntes öfva, gaf vika för uppenbara stridigheter. Han gjordes till föremål för ovärdiga misstankar, hvilka alstrade bitterhet i hans af sjuklighet redan nedstämda sinne; grofva pasqviller och invektiver haglade öfver honom. Att han åtnjöt aktning och erkännande af många bland Norges mäst framstående män kunde ej förtaga intrycket af den vilseledda mängdens orättvisa misstankar. Illvilja och missförstånd, säger hans dotter, gjorde hans sista dagar tunga. Själf skrifver han: "Hvad skall hålla mig kvar i ett land, der jag, sliten ur alla personliga förhållanden, nerspydd från alla sidor, utan deltagande eller aktning, ej kan vara till ringaste nytta?" Innan Platen hann draga sig tillbaka, kom dock sjukdom och död och lossade bandet.

Sina sista krafter använde han till att ytterligare för kronprinsen skriftligen utveckla sina idéer om Sveriges försvar och skärgårdsflottan, ställda i samband med Göta kanal och Motala verkstad, samt anbefaller dem och de vid dem anställda förtjenta män till kronprinsens hägn. Den 30 nov. sedan han tagit nattvarden med sin hustru, tog han afsked af sin omgifning, bad Gud välsigna dem, uppmanade dem att hålla fast vid pligten såsom den säkraste ledare, samt förtrösta på Herren, som styr allt till det bästa. Denna öfvertygelse hade varit hans stöd i alla de strider han dittills utkämpat och skulle med Guds nåd och hjälp blifva det äfven i det sista.

I föreskrifter om sin jordefärd begärde han, att den skulle blifva utan all ståt, samt att hans graf skulle förläggas så att hans hustru en gång kunde få rum så nära honom som möjligt. På grafstenen skulle ristas: Grefvén B. B. von Platen. "Det öfriga veta de."

Den 6:te december nalkades slutet. Hans hustru led outhärligt af att se honom lida. Önskande som alltid att skona henne, hade han, som det tros, bedt henne lemna honom. Till sin vän Wedel-Jarlsberg sade han: "stå icke här och se på denna uselheten", hvarefter vännen kyste honom och gick. Då han hörde ett buller för öronen, sade den gamle sjömannen att det lät som hade han legat mot en skeppssida, och sporde hvad det var; han frågade äfven hvarför man hade så

mörkt i rummet. När man svarade att ljudet framkallades af blodets cirkulation, samt att fyra ljus stodo på bordet, sade han vemodigt småleende: "jaså, då förstår jag", räckte handen åt sina båda adjutanter och nedföll på kudden död.

Hvad Platens hustru, med det ömt känsliga hjärtelaget, lidit af den hatfulla ovilja från normännens sida, som gjort hennes makes sista tid så tung, är lätt att förstå. Huru hon sörjde röjer sig deri, att hon aldrig efter hans bortgång kunde tala om den älskade maken, att hon aldrig förmåddes besöka hans graf, utan slöt sin sorg inom sig i stum saknad.

Emot sin önskan fördes Platen som död, enligt Carl Johans yrkande, i högtidligt liktåg med militärisk eskort till Motala. Der sänktes hans kista i familjegravfen, som han själf låtit inviga på den höga kanalbanken vid Motala, och Tegnér's härliga minnessång klang lik en segerhymn öfver den stupade kämpan:

"Lefvande han aldrig svigtat,
Derför död han hvile tryggt,
Vid de vågor själf han diktat,
Vid den strand, han själf har byggt."

* * *

Vår lilla studie af den märkliga minnesteckningen är afslutad. Afsigten med densamma har främst varit att fästa uppmärksamheten vid originalarbetet, på det att det må blifva läst och behjärtadt i så vida kretsar som möjligt. För tänkande, erfarna män och qvinnor, såväl som för den mognare ungdomen, måste en sådan lefnadshistoria, tecknad mot bakgrunden af ett så märkligt skede i vår historia, som det från 1809 till 1830, vara lika fängslande som lärorik.

Ett särskildt intresse har minnesteckningen deruti, att den framställer *en* statsman skildrad af en annan, mannen af 1809 tecknad af mannen af 1865; så ock deruti, att en stor del af de samhällsuppgifter, på hvilkas lösning Platen arbetat, förelegat också hans minnestecknare.

Vidare har den ett rent literärt intresse i det sällsynt enkla och behagliga sätt, på hvilket den blifvit utförd. Den är eller borde blifva i det afseendet typisk för nutidens minnesteckningar. Dess främsta förtjenst är dess objektivitet. Man märker knappt den osynliga hand, som ordnat det mäktiga.

karaktärsstoffet och bemästrat det öfverväldigande materialet af fakta och händelser. Man ser icke häller skymten af någon estetisk apparat eller förut beräknad plan för ämnets regelmässiga uppdelande. Man söker förgäfvos ordståten och de allmänna betraktelser, med hvilka den gamla tidens minnestecknare älskade att påminna läsaren om sitt eget jag. Framställningen är tvärtom lika enkel som storslagen. Händelserna följa på det naturligaste sätt, länkade i hvarandra, och i bredd med dem löper karaktärens historia, tecknande sig själf med dagrar och skuggor i och genom mannens egna ord och gerningar.

Det är slutligen valet af minnesteckningens föremål: den sjäflärde mannen, utbildad i det praktiska arbetets tjänst; den oegennyttige, frisinnade medborgaren, den framsynte statsmannen; den för en älskad makas inflytande tillgänglige, och värdet af hennes råd öppet erkännande äkta mannen — det är valet af honom, som synts oss särskildt beaktansvärdt. I spetsen för akademiens nya annaler skall bilden af Platen, pligttrogen, viljestark och redo till handling, stå såsom ett uttryck af det bästa den nya tiden egt och velat, som en allvarlig protest mot den njutningslystnad och sjukliga viljeslapphet, som hotar med den svenska karaktärens förfall.

Vi sluta här med minnestecknarens egna slutord:

”Det vi i främsta rummet hafva att lära af Baltzar Bogislav von Platens minne, är hvad en bergfast vilja förmår. Men en sådan vilja växer endast ur en lika fast tro som hans på det föresatta målets sanning.”

Esselle.

Olöst.

Ur M. Goldschmidts efterlemnade skrifter.

Min gamle frisinnade vän prosten, som i sina yngre dagar var lika ifrig estetiker som teolog, kom häromdagen hit till staden på besök, och några af våra gemensamma bekanta voro då en afton hos mig för att träffa honom: en äldre officer, en adjunkt och en läkare, som tillika är en min kollega, i det han understundom också "skrifver".

Då samtalet en stund pågått och rört sig inom politiken tills det blifvit något tröttande, sade prosten till mig:

"Har du icke något nytt i portföljen, som du kunde läsa upp för oss, eller låta oss få en försmak af?"

"Jo", svarade jag, "här har jag liggande en scen eller en liten historia, eller hvad den skall kallas; men den har sin egendomlighet."

"Det vore skam eljest!" ropade prosten.

"Nej, nej, jag menar inte så! Det egendomliga ligger deri, att mina ärade herrar själfva måste vara med om författarskapet."

"Det var löjligt", sade prosten leende; "men låt oss se, eller rättare sagt hör! Brorslotten af författarskapet behåller du nog ändå för dig själf."

Jag tog manuskriptet och läste:

En friarescen.

Personerna: fröken JESSEN, fru BRUN, STENSEN.

Handlingen försiggår i en småstad i ett mycket enkelt inredt rum hos fröken Jessen.

Prosten gnuggade sina händer och inföll: "nä, alltså äro de tre om det! En man och två qvinnor!"

Doktorn sade: "ähå, då förstår jag hvad som åligger oss som medarbetare; vi skola hjälpa friaren att afgöra vilkendera han menar eller bör mena."

"Mitt råd skall han få ärligt och opartiskt", sade prosten.

"Låt se det, när vi komma så långt."

"Fru Brun, ung enka, icke sant?" frågade doktorn.

"Fru Brun är gift med räntmästare Brun och är en mycket hyggelig dam bortåt fyrtitalet. Då handlingen börjar, har hon just kommit på besök till fröken Jessen. Stensen kommer först senare."

"Ja, men", fortfor doktorn, "hvem är då herr Stensen och hvem är fröken Jessen? Sådant der brukar stå på affischen."

"Det kommer nog", sade prosten, "låt oss taga saken lugnt."

Jag läste då vidare:

I:sta scenen.

FRU BRUN, fröken JESSEN.

FRU BRUN. Jag har varit borta och sett på den nybygda gården; den blir vacker.

FRÖKEN JESSEN. Ja, ni får visst en mycket treflig bostad, om ni flyttar dit.

FRU BRUN. Åja, jag tror nog min man tänker på den, fast den är dyr, säger han.

FRÖKEN JESSEN. I det här gamla huset med de små rummen vore det ju inte möjligt för er att stanna!

FRU BRUN. Nej, och det fastän värden är så ung och den bästa värd man kan tänka sig. Det är ovanligt att ha en sådan värd, i synnerhet så ung som han.

FRÖKEN JESSEN. Han har ju kommit in i dessa förhållanden genom arf.

FRU BRUN. Han har kanske också ärft sin plats i stadsfullmäktige. Det gör ett underligt intryck att se den unge mannen — ty han är då knappast öfver tretti år — som i uppträdande och sätt att kläda sig ännu har något, jag vet inte hvad, storstadsmessigt — ja, det är underligt att se honom gå omkring här så stadgad och allvarlig och till på köpet vara stadsfullmäktig. Men jag tror då också, att han snart lemnar alltsamman och flyttar till Köpenhamn.

FRÖKEN JESSEN. Tror ni?

FRU BRUN. Ja, om icke något särskildt håller honom kvar här. — Har ni hört att han lär ha ett godt öga till agentens dotter?

FRÖKEN JESSEN. Hon är ju bara sjutton år.

FRU BRUN. Hvad gör det, bästa fröken? Men för Guds skull, inga ord efter mig! I en liten stad som denna måste man väga hvar ord man säger. Jag har inte vant mig dervid än och gör det väl ej håller. Nå, hvad er beträffar är jag inte rädd, (*med ett litet leende*) på er kan man lita. Men att tänka sig, att ett sådant sjuttonårigt barn — en rosenknopp, skulle jag säga, om jag vore karl — kanske redan blindvis skall draga sitt ödes lott.

FRÖKEN JESSEN. Hvarför blindvis? Här vid lag är det nog ingen fara.

FRU BRUN. Hvar har han varit omkring i världen? Hvad medför han från sitt förflutna lif? Tro mig, det är af vigt att veta; men det frågar man aldrig efter, utom i Köpenhamn; der talar man då om, att efterforskningar borde göras, att alla karlar borde ställas under uppsigt af en hemlig, qvinlig polis — men det dröjer allt.

FRÖKEN JESSEN. Emellertid har man ju också sitt omdöme att rätta sig efter.

FRU BRUN. Ja, men skenet kan bedraga.

FRÖKEN JESSEN. Ni har dock själf hög tanke om honom.

FRU BRUN. Jag, ja! Men det är icke jag, som skall gifta mig med honom. Ni får ej håller taga mina ord allt för allvarligt; jag tänkte blott i allmänhet på unga flickors ställning i lifvet, och jag talar som gift hustru, jag menar: som en äldre hustru, icke af egen erfarenhet, i mitt äktenskap — det vore synd att säga något om min man.

FRÖKEN JESSEN. Ja, jag förstår nog; ni talar å idéens vägnar.

FRU BRUN. Just så, kära fröken, det är rätta ordet. Sedan vi fått er till staden, kan man alltid hos er finna det rigtiga uttrycket för det man tänker.

FRÖKEN JESSEN. Ni gör mig allt för stor ära, fru Brun.

FRU BRUN. Hvad jag säger är sant. Det är också allas mening. Ni är — och nu använder jag åter ett ord, som jag hört af er — ni är korrekt... Men se, när man talar om solen, så skiner den! Der kommer herr Stensen på gatan. Han kommer väl från agentens. Jag skall gå och möta honom och fråga hur frun der mår; i går hade hon sin hufvudvärk. *(Tager afsked och går.)*

FRÖKEN JESSEN, *ensam, lägger handen på hjärtat.* Kan jag då inte taga det lugnt!

2:dra scenen.

STENSEN. God morgon, fröken Jessen! Hur står det till?

FRÖKEN JESSEN. Tack, bra!

STENSEN. Jag kommer för att göra upp våra små räkenskaper, om ni har tid och tillfälle.

FRÖKEN JESSEN. Gerna. Var så god och sitt ned. *(De sätta sig vid bordet midt emot hvarandra.)*

STENSEN. Här är nu först qvittot på eder hyra, var så god! Så är det utgiften för den lilla ombyggnaden af skolsalen. Vi hade gjort upp, att ni skulle betala tredjedelen.

FRÖKEN JESSEN. Ja; men jag borde egentligen betala mer, ty flyttar jag en gång, så måste ni ju göra om alltsamman.

STENSEN, *tvekande.* Vi gjorde upp om tredjedelen.

FRÖKEN JESSEN. Må så vara! — Men så har jag nog skuld till er ändå?

STENSEN. Nej, ty här är en anvisning på stadskassan för kommunens friplatser. Om ni skrifer ert namn på den, skall jag låta inkasera medlen, så slipper ni besväret.

FRÖKEN JESSEN. Mycken tack för er vänlighet.

STENSEN. Det är inte det...

FRÖKEN JESSEN. Är det sant, att ni vill sälja gården?

STENSEN. Visst inte! Folk pratar derom, bara för att jag härom-dagen kom att säga hur högt jag värderar egendomen nu, sedan vi fått järnväg. Nej, jag vill intet hällre än ha den kvar, den och hvad som fins i den!

FRÖKEN JESSEN. Ja, räntmästarens ämna ju flytta till den nya gården.

STENSEN. Jag menar inte det... *(med ett försök till skämt)*

Fröken Jessen, ni gjorde för litet invändningar mot att betala tredjedelen — ni kunde ju betala hälften.

FRÖKEN JESSEN. Ja, det är ej mer än billigt.

STENSEN. Jag menar inte det. — Jag har nu så länge sett er arbeta så troget — jag har sett till hur stor välsignelse ni är för småflickorna — jag har beundrat er och känner den största tillit till er, tror på er — — — och så är ni ännu ung — och vacker...

FRÖKEN JESSEN. Hvad har det att göra med ombyggnaden af skolsalen?

STENSEN. Upptag det ej illa, anse ej, att jag missbrukar den ställning jag så att säga på embetets vägnar kommit i gent emot er — haf öfverseende med mig... jag håller så innerligt af er — vore det möjligt... vill ni blifva min hustru?

FRÖKEN JESSEN. Det skulle ni helst inte sagt.

STENSEN. Fröken Jessen, förlåt mig! Det har nu i lång tid legat mig på hjärtat, jag måste veta mitt öde — men jag är också först skyldig er räkenskap för mig själf.

FRÖKEN JESSEN. Det behöfs icke.

STENSEN. Jo, den som kommer i ett sådant ärende måste göra reda för sig. — Min fader var smed, men blef maskinfabrikant; jag blef polytekniker, ingenjör. Far var rik och lät mig göra resor. Jag kom ut i stora världen, kom i ett kärleksförhållande, som bragte mig kort lycka och lång sorg samt for hem med ett fast beslut att göra min pligt i det dagliga slitet och vara andra till nytta, men själf ej begära eller hoppas mer af det, som kallas lifvets poesi. Så träder ni fram och är för mig just lifvets poesi. Först genom att se er har jag kommit riktigt hem igen, allt annat är som en dröm, all sorg är släckt, allt det som tärde är läkt. Ni har blifvit spännkraften, fjedern i min tillvaro, därför att jag älskar och beundrar er. Jag har en känsla af att ni och jag tillsamman kunde uträtta något godt i världen, om också allt det goda stannade här i obemärkthet, i den lilla staden.

FRÖKEN JESSEN. Herr Stensen, ni är en rättänkande man.

STENSEN. Jag hoppas något så när förtjena den benämningen.

FRÖKEN JESSEN. Har ni aldrig hört något om mig, om mitt förflutna lif?

STENSEN. Nej — jo...

FRÖKEN JESSEN. Hvad då?

STENSEN. Ingenting bestämdt. Ni är ju så afhållen. Alla sätta så stort värde på er. Att ni kom hit, var en vinst för staden — det är allas mening.

FRÖKEN JESSEN. Ja, men jag frågade, om ni hört något om mitt förflutna lif?

STENSEN. Jag vet inte riktigt. Jag har hört några antydningar om, att ni en gång skall ha varit förlofvad eller förälskad — men hvilken kvinna i sitt tjuguoåttonde, tjugunionde år har ej haft sin lilla roman?

FRÖKEN JESSEN. Det är sant. — Och fastän ni anser, att jag har haft en liten roman, är ni icke rädd att välja mig till hustru?

STENSEN. Rädd! Ack nej, icke för det! Jag fruktar endast för, att ni ej vill ha mig. — Fröken Jessen, jag älskar och ärar er, och ni skulle kunna göra mig till en i sanning lycklig människa. I Guds namn, vill ni taga mig?

FRÖKEN JESSEN. I Guds namn skall ni få mitt svar.

Jag har haft min roman.

Jag blef lärarinna på en herrgård i en adlig familj. Mannen var omgift. Der funnos helt små barn och en son i första giftet, litet äldre än jag. Jag var aderton år. Han såg bra ut, var på allt sätt utmärkt, full af hänförelse för allt hvad jag såg upp till. Jag hade ej blifvit härdad i mitt hem. Jag hade både hört och läst, att kärlek och obegränsad hängifvenhet var högst af allt. Jag gick omkring som berusad — — — och så — — —

STENSEN, *torkar sig i pannan, sakta*: Och så — — —

FRÖKEN JESSEN. Så kände jag, att jag icke längre kunde uppfostra hans systrar. På några timmar blef jag klok. Jag insåg, att jag ej hade rätt dertill. Jag var för god att stanna. Det var just vid sommarferierna. Jag skulle hem till min mor på besök; men nu ville jag helst slippa, och något man brukar kalla slumpen, men som jag ger ett annat namn förde mig från länk till länk i en kedja, som slutade i Hamburg på en diakonissanstalt. Der fick jag sjuka att sköta, små barn att taga mig af. Ni har nog läst om kyrkan St Croce i Rom med den höga stentrappan, som de botfärdiga krypa upp för på sina knän. Jag har också krupit på mina knän, fast icke bokstafligen. Jag har velat, jag har arbetat och stridt för att kunna lefva med någor-

lunda själfaktning och tillfredsställelse, då jag nu en gång lefde. Det varade i åtta år. Så kom åter den så kallade slumpen, då fröken Nielsen, som hade skolan här ville flytta och skref just till mig om att träda i hennes ställe. Vår föreståndarinna ansåg, att det var ett kall som jag passade för; misslyckades det, kunde jag åter taga min tillflykt till henne. På så sätt kom jag hit. Det öfriga känner ni.

STENSEN. Fröken Jessen, ni måste hysa stor aktning för mig.

FRÖKEN JESSEN. Ja, det är sant.

STENSEN. Och om ni ej upptager det illa, vill jag säga, hvad jag känner; ni har också någon tillgifvenhet för mig.

FRÖKEN JESSEN. Så som sakerna nu stå, hör det ej hit.

* * *

“Hvad skall Stensen nu svara?” frågade jag sällskapet.

Man utropade öfverraskad: “det skall diktaren säga oss!”

“Nej, jag har ju just inbjudit eder att vara med om författarskapet; det är därför jag läst upp historien.”

Efter en kort stunds tystnad sade öfversten: “Jag antager, att det måste sluta med, att Stensen i Guds namn förnyar sitt anbud. Jag skulle finna, att det vore i sin ordning, men är ej säker på, att jag själf skulle göra på samma sätt.”

“Det ni nu sagt, träffar i vissa afseenden hufvud på spik”, sade prostén, “men det är knappast ett sådant slags afgörande författaren fordrar. Han vill hafva oss till meddomare öfver en princip, en samhällsfordran, och låt oss därför höra något om hans eget votum — ty *någon* mening måste du själf hafva.”

“Ja; jag hade tänkt mig det ungefär som öfversten. På hennes ord: “så som sakerna nu stå, hör det icke hit”, skulle Stensen svara: “Jo; ty om ni har aktning för mig och håller af mig, så bjuder jag er min hand och ber om eder i Guds namn.” — Men jag vet icke hur det gick till; i samma ögonblick såg jag dem båda lifslevande för mig och hörde dem, och der fans i Stensens röst en nästan omärklig tvekan eller bäfvan. Den hörde hon och uppfattade den, som om han nu talade af medlidande eller fann det omöjligt att draga sig tillbaka utan en förfärlig förödmjukelse för henne. Hon tog sig för pannan och sade: “Nej, då jag började berätta, var det nog detta jag önskade; men vid att höra mina egna ord ser jag saken annorlunda. Vi äro hvar på sitt sätt för goda för detta vågspel. Vi ha allt för mycket att förlora derpå.”

Doktorn sade: “Då kunde hon hållre helt och hållet ha tegat.”

“Något sådant var hon naturligtvis ej i stånd till”, sade adjunkten.

“Men Stensen?” ropade prosten otåligt. “Hvad svarar han? Låt oss höra det!”

“Ja, der voro åter flere olika möjligheter. Huru många tankar kunde ej i en sådan belägenhet mer eller mindre tydligt föresväfva honom. Han kunde antaga, att hon dock icke i det afgörande ögonblicket kunnat glömma sin förra kärlek eller, vid det hon hörde sina egna ord, blifvit slagen af, att de ej voro fullt upprigtiga och med verkligheten öfverensstämmande. Så mycket måste bero af hans egen personlighet; ur synpunkten af det han själf var, måste han bedöma henne.”

“Hvad valde ni då?”

“Jag valde, att låta honom se upp och blifva gripen af det bekymmer för lifssanning, som i detta ögonblick kunde läsas på hennes ansigte; och så sade han, att han ej blifvit hvad han nu kände sig vara, utan det han felat i lifvet, och att utan det hon berättat om sig, hade hon ej höjt sig till den själsstyrka och ädelhet han nu beundrade hos henne; de kunde tillitsfullt sluta sig samman och sträfva uppåt.”

“Fagra ord“, sade prosten sakta.

“Och nu måste hon då räcka honom handen, båda händerna“, ropade öfversten.

Adjunkten tillade: “Hvilken prest som hälst skulle viga dem — är det icke också herr prostens mening?”

“Jo“, svarade prosten, “helt säkert; den vigseln skulle ingalunda höra till dem en prest minst gerna går att förrätta. Men ett är att viga dem i kraft af sitt embete, ett annat att tillråda äktenskapet och påtaga sig ansvar med afseende på den princip eller samhällsfordran, som innebär, att till ett sant äktenskap medför qvinnan sin renhet, mannen sin heder.“

Doktorn sade: “den der vackra satsen, eller — om ni tillåter — frasen är skenbart klar, men döljer mycket.“

“Ja, der ligger ej så litet smärtsamt, qvalfullt förborgadt derunder, något hvare både fysiologer och psykologer återfinna midgårdssormen, som trots all kamp ej kufvas förr än, då efter Ragnarök en ny värld födes. Men satsen eller frasen uttalar en lag, som samhället ovilkorligen påbjuder för att så mycket som möjligt bevara en idealitet, hvarför utan det måste gå under.”

“Och för den satsen skall fröken Jessen plikta?” sade adjunkten.

“Jag säger hvarken ja eller nej“, svarade prosten; “men fråga henne själf, som hon står för oss. Det är i henne själf principen lever och framträder med sina kraf, och jag vet icke, om jag skall låta hennes betänklighet eller Stensens försäkran blifva gällande. Hvad som förenar dem är det rättänkande, allvarliga, som författaren funnit för

godt att nedlägga hos dem, och hvad som skiljer dem, hvad som gör att den sakta bäfvan, som en gång hördes i Stensens röst kan komma igen och vara för henne som ett jordskalf, det är principen, samhällets fordran, som jag förmodar att vi böra häfda, när vi kallas till meddomare.“

“Då inträffar“, sade doktorn, “det komiska eller tragiska att efter de ord som växlats dem emellan, blir det svårt för de två att skiljas, och enligt vår dom kunna de ej förenas.“

“Ja“, svarade prosten, “vi ha nu kommit till den omtalade döda punkten.“

“Men“, fortfor doktorn, “låt oss åtminstone tacka författaren för att han gifvit oss något pikant att tala om — och hör, vet ni hvad“, tillade han, vänd till mig, “ni skulle utföra scenen till ett helt, fullständigt drama och låta uppföra det med *en* avslutning ena qvällen och en annan den andra!“

“Det vore ju en lösning“, sade prosten i det han reste sig för att taga afsked.

Ett samqväm och en hvardagskomité.

Fredrika-Bremer-Förbundets vintersamqväm egde i år rum d. 17 mars och hade en säregen prägel af ungdomlig lefnadslust och munterhet. Man hade tydligen vid de enkla anordningarna haft till biträde skämtets och den oförargliga qvickhetens tomtar, hvilka eljest ofta synas vara bannlysta från vår tids sällskapslif. Likt Puck i Midsommarnattsdrömmen hade tomtarna med hvarjehanda hokus pokus förberedt samqvämet, framtrollat teatern, inspirerat prologen och diktat handlingen i pjesen, icke fullt så trolsk som den mellan Titania och Oberon, men icke håller på långt när så rörande, som den mellan Pyramus och Tisbe. Ja, hvad mera är, jag är viss att de, osynliga, trippat omkring bland åhörarne och genom indrypande i deras öron af en onämbar örtsaft gjort dem först uppmärksamma på hvad som komma skulle och sedan känsliga för hvarje finess i ordvändningen, hvarje udd i repliken; kort sagdt, de hade gjort sällskapet *mottagligt för det roliga*, hvilket är vilkoret sine qua non för att skämtet skall hitta fram, qvickheten nå sitt mål.

Här i hast en återblick på hvad som förehades vid det ovanligt talrikt besökta samqvämet.

*

*

*

I tamburen råder öfvermänskliga ansträngningar för att nå klädhängaren, medan sorlet från salen strömmar ut likt en oartikulerad qvittrande kör af sopranröster.

Första anblicken af salen liknar i mina närsynta ögon den af ett stort trädgårdsland, fullsatt i långa rader med blommor, blommor med ögon, med leende läppar och gropiga kinder, många fagra, om ej af skönhet så af ungdom, men dock tillbörligen blandade med *för detta* Floras älsklingar, nu öfverblommade.

Här och der i det färgrika trädgårdslandet spårar mitt öga enstaka individer af ett mindre blomstrande, men starkare, mera trädaktigt slägte, högstammiga, skäggiga, svartklädda. De göra intryck af att vara något slags rara, ännu blott sporadiskt förekommande, blott föga kända och därför ej tillbörligen klassificerade varieteter i denna välordnade Floras lustgård. Ett praktexemplar har dock blifvit satt i spetsen för hela samslingen, och ett annat, en rödblommig varietet, träder nu fram för täckelset, som döljer nedre delen af salen, bugar, presenterar sig själf såsom den lefvande affischen och föredrager så följande prolog.

“Fastän i våra tryckta tider
Af tryckta verk fins nog, helt visst,
Vårt samqväm här i afton lider
På tryckt affisch ty värr en brist;
För oss är inskränkt tryckfriheten,
Men lyckligtvis ej talförheten,
Och därför träder jag nu fram
Att göra tjenst, som tryckt program.

Min mening är er vänligt stämma
På förhand för den konstnärstrupp,
Som bort kanhända stanna hemma,
Men träder dock helt modigt upp.
Går det på tok -- det hör till pjesen,
Gör blott aktörn tillbörligt väsen
Utaf sig själf och af sin rol,
Man ej mot honom hyser groll.“

Det förklaras vidare, att här ej är meningen att skatta åt tidens smak, ej att dryfta den gamla kända qvinnosaken eller andra samhällsfrågor. Det gäller blott att spela

“En liten hvardagskomedi
Som nämns “*Värdinnans bryderi*“.

Derpå redogöres för personerna: Frun, hennes vän Inga Rååd, och två tjänsteflickor.

“Frun har en man, man hör hans röst,
Han syns dock ej, det är en tröst.”

Det är en bild ur Stockholmslivet från 1880-talet,

“Och är man artig, då bevars,
Man kallar det en nutidsfars.”

Vid dessa ord skjutes förhänget åt sidan, och vi föras midt in i öfverläggningen mellan frun och hennes vän Inga Rååd om förberedelserna till sällskapsspektaklet och musiken vid fruns supé följande dag. Allt hvilar på frun, och vännen afhör med beundran uppräknandet af alla hennes åligganden inom och utom hus. Hon skall sätta pjesen i scen och arrangera musiken, lära roler, läsa lexor med barnen och laga mannens skjortor, för att nu icke tala om redigeringen af “Peppardosan”, estetiskt månadsblad för praktiska husmödrar. Vännen häpnar och erkänner anspråkslöst, att hon för sin del har nog med sina omsorger som styrelsesuppleant i föreningen “Mopsarnas Vänner” och som vice ordförande i “Sällskapet för småkräkens vård”.

Midt under samtalet höres bakom scenen ett ominöst brummande, såsom af en retad björn. “Det är Axel, och det betyder att han är hungrig”, förklarar frun. Men snart artikuleras ljuden i några rullande eder öfver pigan som förlagt rakborsten, anammat hans papper och kommit hans rock att försvinna samt i stället belamrat hans garderob med diverse qvinliga toalettartiklar, hvilka senare komma indansande mellan kulisserna. Frun upptager samtalet från scenen och söker på bästa sätt lugna sin herre och man. Rakborsten ligger ju jämte alla öfriga toalettsaker under soffan, skrifbordet är uppflyttadt på vindskontoret, och der finner han alla sina papper i god ordning. Rocken, ja den har blifvit försedd med guldgalloner för att begagnas som livré i pjesen; han kan ju ta fracken så länge!

I parentes erinrar frun sin vän om den erkända sanningen, att man för det allmänna bör offra det enskilda, och “*hvad*”, tillägger hon, “*hvad kan då vara närmare än ens man!*?”

Jag måste nu lemna åt läsaren att föreställa sig med hvilka älskvärda medel mannen ytterligare calmeras, hvilka utvägar som tillgripas för att fylla programmet, när både älskarinnan i pjesen strejkar och den väntade Rummelkvartetten sviker, samt hur det sista förtviflade försöket går öfver ända, tillika med både Stafva och Lisa, tills frun, slutligen lemnad ensam med sina krossade illusioner, utmattad nedsjunker i soffan. Här kommer hon slutligen till besinning, får en ljus idé, den sista af de många, och utbrister:

“Men säg! “Värdinnans bryderi“,
 Det är ett förspel blott till festen.
 Och skall kalaset lyckadt bli —
 Beror ej detta uppå gästen?

Det blir en makalös idé,
 Som mina planer omkring hvälfva,
 Att gästerna på min supé
 Få roa först och främst sig själfva.

Jag öfverlåter åt hvar gäst
 Att vara älskvärd mot de andra,
 På så sätt roar man sig bäst,
 Om ej — hvem kan värdinnan klandra!

Och skulle under qvällens gång,
 Nå'n medlem inom societeten
 Oss bjuda på musik och sång,
 Jag tacka skall för älskvärdheten.“

Det roliga är slut. Men ej blott glada utan också kloka vordna af “värdinnans bryderi“, roa gästerna sig själfva och hvarandra. De svartkläddas antal har stigit, bekantskaper stiftas eller förnyas, tomtarna drifva ännu här och der sitt muntra spel, och samtalens korus växer i mäktighet och lif, knappast häjdad af ett par briljanta pianostycken.

Först vid den i hast uppdukade tesupén tempereras sorlet; senare, när de märkvärdiga borden, hvilka först tjenat som “de tiljor, hvilka föreställa verlden“ och derefter till underlag för vår supé, försvunnit, ses talrika grupper af ungdom samlas i fonden af salen vinkande till sig en bekant ung sångare med mandolin i hand. Några knäppningar, och en efter annan ljuda italienska canzonetter och svenska visor genom salen, halft sjungna, halft reciterade, och lemna ett harmoniskt slutintryck af det roliga samqvämet hos de flesta af dess

Deltagare.

Literaturöfversigt.

H. Drummonds Natural law in the spiritual world, (London. Hodder & Stough. Pris 3 kronor 50 öre.) är, skriver till Dagny en ansedd medarbetare och vetenskapsman, ett arbete som väckt stort uppseende och mycken anklang i England, och som jag gerna ville rekommendera till tänkande svenska läsare. Man får ju ej begära, att en bok, ehuru förträfflig, skall bygga en allfarväg öfver det svalg, som synes skilja religion och vetenskap, men hon är en god vägvisare för den, som ej fruktar att med vandringsstafven i hand våga sig fram på de obanade stigar, som förbinda dessa motstående alpspetsar. Förfns kraftiga slutsatser och originela åskådning kunna ej undgå att fångsla och väcka sympati.

Till Dagny har insändts i öfversättning ett berömdt arbete af Rev. G. A. Rogers under titeln: *Hvar är den förstfödde?* vidare *Jesu ord i historisk ordningsföljd* af *Edv. Evers*, ett arbete som bör blifva af värde så väl för bibelläsare i allmänhet som för kristendomslärare och lärarinnor, men som föga lämpar sig för ungdom. För de unga har deremot utgifvits en samling *Fastlagssånger* af *Charlotte L.*, hvilka uppbäras af en varm tro och en innerlig önskan att i den religiösa sången gifva ett sant och lefvande uttryck åt ungdomens andliga behof. Boken, hvars misslyckade titelvignett icke får afskräcka den allvarlige köparen, kan med allt skäl anbefallas som en lämplig konfirmerationsgåfva.

* * *

En publikation af alldeles eget slag, afsedd endast för en mindre krets af för ämnet intresserade läsare, är den lilla festskriften öfver *Högre lärarinneseminariets kamratmöte* den 25:te årsdagen efter läroverkets öppnande. De minnesord, som här egnas forna ledare, föreståndarinnor, lärare och lärarinnor, röja den varmaste tacksamhet och bifogas stundom af karaktäristiska personalteckningar. De ord, med hvilka de som voro närvarande af den gamla lärarstammen tackade talarinnorna, helsades med glädje, och öfver hela festen låg en stämning af glad rörelse, som skimrar läsaren till mötes äfven från den lilla skriften.

Puck Munthes Små skizzer helsa vi såsom en gammal bekant, hvilken efter korta, flygtiga söndagsbesök (med Stockholms Dagblads extranummer förlidet år) nu kommit för att på allvar slå sig ned i alla de hem, der man älskar förfns varmhjärtade deltagande för de små och fattiga i världen, hans fina skämt och den lekande allegoriska form han stundom ger sin framställning. Främst ställa vi för vår

del skizzerna "Italien i Paris", berättelserna från Mont Blanc samt "Leksaker". Med nöje förnimmer man i Pucks hemland, att hans fina skildringar funnit vänner också i England.

Främmande lyror af *Richard Bergström*, en rikhaltig antologi af väl återgifna, här delvis föga kända skaldestycken af utländska förf., kan anbefallas såsom värdefull för både äldre och yngre, hvilka sakna tillfälle att göra de resp. skaldernas bekantskap på deras modersmål. Äfven såsom prof af mönstergill öfversättningskonst förtjenar den värdefulla samlingen att studeras.

Den *finska kvinnoföreningens kalender Excelsior* för 1888, har ett i flere afseenden godt och rikt innehåll. Årsberättelsen om föreningens raska och kloka verksamhet, biografien öfver den gamla *Sara Wacklin*, förf. till den ånyo utgifna samlingen *Hundra Minnen från Österbotten*; *Z. Topelii*, *Wilhelmina Nordströms* och *Saima H:s* vackra poem samt först och sist *Aarnes* (fröken Gripenberg) rent förtjusande teckning af Majniemi, Topelii, af hans maka inköpta och ordnade sommarhem — allt läses med lifligt intresse.

Smaa Skildringer fra Fantasi og fra Virkelighed, af *M. Goldschmidt*, är den titel under hvilken den uppburne diktarens efterlemnade, af honom själf ordnade skizzer och utkast blifvit utgifna af hans son, *A. Goldschmidt*, med. dr. Den egendomliga samlingen innehåller utom det intressanta företalet fjorton små skizzer, de flesta af en fin, genomskinlig fägring, som ej kan undgå att intaga, men som i allmänhet äro så flygtigt tecknade, att de lemna läsaren en sviken förväntan. Den lille Dreng, Den lille Pige, Det tilfældige Møde, m. fl. försvinna lika fort som vi fått syn på dem. *Masaniello* är deremot en mera utförd ypperlig studie, dock med ett tvärt afklippt slut. *Fra Arcachon* ger oss en hel grupp sådana små teckningar, samlade inom en ram, och visar oss huru derigenom intrycket blir mera helt och tillfredsställande. *Et Væddeløb* är ett litet präktigt stycke, som bör särskildt tillvinna sig djurvännens deltagande. "*Uløst*" har ett djupare syfte och en lika fin behandling som de öfriga bitarna och medelas här såsom en inbjudning till svenska läsare att skaffa sig den intressanta samlingen.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Pristäflan.

I början af år 1887 blef genom red:n af Dagny en summa af 200 kr. stäld till Fredrika-Bremer-Förbundets förfogande med begäran, att en pristäflan, för utredning af frågan om den qvinliga ungdomens husliga uppfostran måtte utlysas, och den gifna summan anslås till den bästa skrift i ämnet. Så skedde enligt tillkännagifvande i Dagny, februari 1887. Under den utsatta täflingstiden, mars—november samma år, inkommo trenne skrifter samt ett kortare meddelande i ämnet. Prisnämndens ledamöter, fruarna Gertrud af Klintberg och Charlotte Silfversvärd, föreståndarinnan för Praktiska hushållsskolan fröken Hedda Cronius, samt generaldirektören hr N. J. Berlin, granskade skrifterna dels hvar för sig och dels gemensamt, samt enades om att tillerkänna priset (200 kr.) åt den skrift, som hade till motto: "Qvinnans uppgift för hemmet, hennes angelägnaste omsorg".

Beslutet fattades på grund deraf, att denna skrift vitnade om mycken insigt och erfarenhet i ämnet; att den röjde en klar uppfattning af orsaken till behovet af välordnade hushållsskolor för den bildade klassens döttrar; att den framlagda undervisningsplanen var väl genomtänkt och praktiskt utförbar; samt slutligen att framställningssättet var klart och lättfattligt. Vid öppnandet af den bifogade förseglade namnsedeln befans förf:n vara fru doktorinnan *Hedvig Haglund* i Norrköping.

De öfriga täflingsskrifterna innehöllo, den ena en uppsats om tolf sidor, signerad *Iris*, den andra en novellistisk framställning om nära femtio sidors omfång, af den bekanta författarinnan till en del barnböcker, fru *Laura Fitinghoff*. Derjämte följde ett kort meddelande i brefform af ett bland förbundets ombud, fru *K. R.* Här nedan bifogas en kort redogörelse för de sistnämnda skrifterna.

Fru *K. R.* antager, att de husmödrar äro få, som skulle vilja jäfva behovet för sig själfva och sina tjenarinnor af en grundlig undervisning i hvad till ett hushåll hör. Hon tror, att båda parterna böra samfäldt undervisas, och att derigenom ett vänskapsförhållande skulle inträda mellan bildade qvinnor och deras tjenarinnor, hvilket nu blott allt för ofta saknas. Hon erkänner de tjenstsökande flickornas stora okunnighet, omtalande bland annat huru en köksa en gång i husfruns frånvaro "satte på" en stek i sex kannor vatten. Hon finner fruarnas otålighet förklarlig, men de olärda flickornas okunnighet ännu mera ursäktlig. Hon varnar för att ödsla och tillägger: "att taga vara på allt är den största och bästa hushållning".

På landet borde hushållsskolan vara förlagd; *en* dylik skola i hvarje

län vore att börja med önskvärd, hvarpå den goda och kloka frun slutar med följande ord:

”Säkert skulle icke stat, landsting och hushållningssällskaper länge tveka att räcka en hjälpsam hand för realiserandet af ett förslag, som icke kan hafva annat än välsignelserika följder. Klagan att qvinnan är liknöjd för husliga värf skulle så småningom tystna, då hon finge mera insigt i dem, och då husmoderns kall blefve uppskattadt till sitt rätta värde.”

Iris gläder sig, att frågan om qvinnans husliga uppfostran genom Fredrika-Bremer-Förbundet bragts på dagordningen. Behovvet häraf framstår för henne hjärt i ”de lefvande exemplar klena mödrar, blodfattiga unga fruar och nerfsjuka flickor, hvilka fara verlden kring, emedan de tro sig ej kunna trivas hemma i familjen, men som i verkligheten börjat ledsna vid lifvet redan innan det allvarligt begynt”. Hon spårar behovvet äfven ”uti hemmens ekonomiska obestånd, uti bristande kärlek och sammanhållning inom familjen, uti en missriktad emancipation” m. m. Hon glädes att man börjar inse huru ”de s. k. tidens fordringar kommit på villoväg”, samt huru ”just vår tid, och kanske ännu mera framtiden, har föga bruk för svaga, i hemmens ekonomi okunniga qvinnor”.

Förfr:n vill börja den husliga uppfostran redan vid allra spädaste år, varnar mot mödrarnas osed att afspisa 4—6-åringarna med ett ”gå icke i vägen, det här förstå icke små barn”, m. m. Redan 10-åringen anser hon kunna användas af mödrarna till biträde vid bäddning, städning, dukning m. m., hvilket allt hon tror skall vara barnet nyttigt till både själ och kropp. Äfven under skoltiden kunna bestyren fortgå i bredd med lexläsningen. — Till sist följer en undervisningsplan för de unga efter slutad skolgång, beräknad att tillämpas i det egna hemmet eller sådana hem som taga emot s. k. hushållselever, hvarjämte några ord till slut yttras om tjenarinnebildningen.

Fru Fitinghoffs novelistiska framställning lär blifva i tryck tillgänglig, hvarför vi kunna inskränka oss till att nämna såsom skriftens hufvuddrag följande: yrkandet att skolan icke måtte öfverflygla hemmet, utan hvardera få sin rätta plats i uppfostran, att barnen må utvecklas i enlighet med sina anlag, dessa må nu peka åt lärdomens höjder eller det tarfligaste praktiska arbete, hvartill slutligen kommer uppvisandet af en bedröflig produkt af ensidig skolbildning, hos hvilken den osmälta lexlärdomen förenas med kokettens och modedockans alla olater.

Här nedan följer den prisbelönade skriften, och har man anledning hoppas, att förfr:n, när tid och krafter tillåta, framdeles kommer att meddela en plan till bildningsanstalter äfven för tjenarinnor, jämte en historik öfver de nuvarande hushållsskolornas uppkomst och verksamhet.

En tidsenlig uppfostran af husmödrar.

Af Hedvig Haglund.

Skrift, prisbelönt af Fredrika-Bremer-Förbundet.

*Qvinnans uppgift för hemmet,
hennes angelägnaste omsorg.*

I vår tid har den s. k. qvinnofrågan, såsom varande en af mänsklighetens viktigaste angelägenheter, allt mera trädt i förgrunden; särskildt i vårt land har den tagit i sin tjänst många bland dess bästa literära krafter, föranledt utgifvandet af tidskrifter, bildandet af föreningar o. s. v., med ett ord, framkallat en högst ovanlig rörelse och ett starkt intresse hos den nuvarande generationen. Allt detta oaktadt finner man dock ännu, den dag i dag är, qvinnans uppfostran för sin egentliga kallelse vara tämligen styfmoderligt behandlad och i det allra närmaste öfverlemnad åt "det husliga livvets traditioner", eller beroende af ett slags låt-gå-system. Ty, ehuru redan biskop Fénelon på sin tid i en liten förträfflig uppfostringsskrift: "De l'éducation des filles",*) uttalade tänkvärda ord om vigten af denna del af qvinnans uppfostran, äro, det måste väl erkännas, de framsteg vi på detta område gjort ganska obetydliga. "Qvinnan", säger den vördnadsvärde mannen, "måste undervisas om det som utgör hennes lefnadsuppgift. Hon skall hafva uppsigt öfver barnens uppfostran — uppsigt öfver hushåll, utgifter o. s. v. Häruti består hennes embete, och häruti skall hon hafva kunskap."

Hur mycket har nu i själfva verket, sedan dessa ord för jämt 200 år sedan uttalades, hos oss**) vidgjorts i detta stycke? Till sakens *främjande* så godt som *intet*, enär de visserligen förträffliga, allt erkännande värda försök, som gjorts att genom några matlagnings- väf- och hushållsskolor i hufvudstaden och landsorten fylla bristen i detta hänseende, dels

*) Det säges att den lilla boken, som utkom 1687, till den grad vann Ludvig XIV:s bifall, att det var den, som närmast föranledde honom att till lärare åt sin sonson, hertigen af Bourgogne, utse Fénelon.

**) I Tyskland deremot lära flera uppfostringsanstalter för qvinnans husliga uppfostran finnas, hvaribland särskildt de i Berlin, Erfurt, Strassburg, Dresden, Halle, Magdeburg m. fl., alla grundlagda af direktör Karl Weiss, skola befinna sig i ett blomstrande tillstånd. Äfven i Carlsruhe äro på senare tiden dylika skolor grundlagda af storhertiginnan af Baden.

företagits först under de senaste åren, och dels äro alltför få att ens nämnvärdt förmå fylla det verkliga, om ock ännu blott föga kända och erkända behovet. Till sakens *skadande* deremot *mycket!* Ja, ty den tid och de krafter, som döttrarna i våra mormödrars tid så godt som odeladt fingo egna åt inlärandet under en klok moders handledning af den dåvarande hushållskonstens alla mysterier, anses ju numera, med den nya tidens inbrott, nästan uteslutande böra användas till att på bästa sätt göra den unga qvinnan skicklig att arbeta för sitt lifsuppehälle, vare sig på studiebanan, inom handeln eller yrkena. Och i följd häraf har den så viktiga angelägenheten af qvinnans uppfostran för hemmet och det husliga lifvet tvingats att snarare träda i skuggan än tvärtom. Bjärtare än någonsin har under senaste bekymmerfulla år den stora och känbara bristen på detta område trädt i dagen; starkare än någonsin manas ock tänkande människor att se till hvad bäst och klokast kan göras för dess snara afhjälpande. Fredrika-Bremer-Förbundet har härvid, som så ofta annars, tagit ett godt initiativ, hvaraf man må hoppas, att efterhand goda frukter skola visa sig i ett vaknadt medvetande om, och ett stegradt intresse för den goda saken.

På hvad sätt nu denna brist bäst skall kunna afhjälpas, se det är frågan som väntar på ett svar. *Hvar, hur och när* skall den så behöfliga kunskapen meddelas? "I hemmen och af mödrarna själfva, sedan döttrarna slutat sin skolgång", så höres från många håll, ej minst från mödrarna själfva, det obetingade svaret ljuda; "det vore ju ett det tydligaste fattigdomsbevis detta, att vi ej själfva skulle kunna undervisa våra döttrar i de göromål, hvilka just tillhöra våra dagliga pligter, och hvarmed vi under årtal sysselsatt oss. Vi skulle nödgas öfverlemna detta åt andra, och bortsända våra döttrar för en sådan småsak!" o. s. v. ljuder det i korus från ömma mödrar.

Nå ja, det må nu erkännas, ett fattigdomsbevis är det, detta tal om behovet af ordnade hushållsskolor, ett bevis på en verkligt förefintlig nöd och brist, på en fattigdom som existerar i verkligheten, ej blott i föreställningen och just därför måste afhjälpas. Mödrarna förmå, de må själfva aldrig så mycket försäkra motsatsen, i de flesta fall intet vidgöra för att afhjälpa bristen, och de rå ej håller därför. De sakna i allmänhet de viktigaste förutsättningarna därför; särskildt hafva de i de flesta fall icke själfva fått åt-

njuta någon planmässig uppfostran i dessa stycken, och huru kunna meddela andra det man icke själf fått lära? Eller när fick väl flertalet bland nu lefvande mödrar någon insigt i hvad en god, sund, ekonomisk matlagning tillhör? Eller i hushållskemi och hushållshygien, hvilka utgöra en af de säkra grundvalarna derför? När fingo de inhämta grunderna för bostadens rätta rengöring, för läran om kroppens helsa och den nödvändigaste sjukvården i hemmet? Eller när fingo de lära de landtliga göromål, som, om än ej i staden absolut nödvändiga, äro det så mycket mera för en husmor på landet?

Likväl är det sant, att mången husmoder, ja vi tro gerna de flesta, som ärligt sträfvat att under årens lopp tillägna sig ett och annat af de för hennes särskilda behof nödiga insigterna, kanske också till en viss grad kunnat lyckas deri — och väl för henne i så fall! Emellertid, hvad värde än en sådan, på egen hand vunnen insigt må kunna hafva för henne själf, icke duger den till mycket när det gäller en systematisk och tidsenlig uppfostran af andra — nej, och åter nej! De dryga läropengar, som under de flere eller färre läroåren för denna kunskap fått erläggas, vare sig ur husfaderns kassa, eller genom familjemedlemmarnas förderfvade matsmältning, eller för de otaliga misslyckade experimenten på andra, det husliga lifvets områden, borde väl jämte minnet af de många nedslående misräkningar och förödmjukelser husmoderns okunnighet ådragit henne, afskräcka hvarje tänkande moder från försöket att tillämpa ett sådant uppfostringssystem på, eller meddela en dylik halfkunskap åt sin unga dotter. "Af skadan blir man vis, men icke rik", heter det — vi skulle förr vilja säga: "af skadan blir man hvarken vis eller rik". Ty känner och förstår man ej teoretiskt de verkliga orsakerna till de begångna felen, så är fara värdt att den deraf förvärfvade erfarenheten blir af föga värde, att det praktiska vetandet blir derefter och med visheten i allmänhet ungefär lika väl eller illa bestäldt efter som före det begångna felet och den skedda skadan.

Men icke blott moderns och husmoderns större eller mindre okunnighet utgör ett hinder för en verkligt god huslig uppfostran i hemmet; äfven den fullt dugliga och insigtsfulla husmodren skall i de flesta fall finna omständigheternas makt så afgangigt emot sig, särdeles i stadshemmet, att hon ofta snart skall tröttna på ett så resultatlöst arbete. Det

oroliga, bullrande stadslifvet med dess mångfald af nöjen och små betydelselösa pligter, med dess visiter och kontraviser m. m.; stadshemmets, för utförande af större husliga syslor oftast alltför begränsade utrymme, det nutida tjenstfolkets själfrådighet och obenägenhet att medgifva intrång på sitt område, och slutligen den unga flickans egna, genom mångårigt studiearbete helt naturlig blifna olust för och ovana vid allt praktiskt arbete, hennes af studieansträngning föranledda fysiska klenhet och lojhet skola jämte många andra förhållanden utgöra lika många hinder för en väl planlagd och konsekvent utförd huslig uppfostran i det egna hemmet.

Vi vilja naturligtvis dock ej förneka, att åtskilliga vackra undantag gifvas, att många hem kunna påvisas, der en god och förständig moder genom klokhet parad med energi lyckats öfvervinna här ofvan påpekade hinder, för att af sitt eget hem bilda den bästa hushållsskola för den unga dottern. Men vi frukta, att dessa mödrar och dessa hem ännu bilda så sällsynta undantag från regeln, att dermed behofvet af ordnade hushållsskolor på intet sätt upphäfves. Men äfven der en i allo duglig och insigtsfull moder, i förening med de mäst gynsamma yttre omständigheter, utgör den bästa förutsättning för döttrarnas husliga uppfostran i hemmet, kan det hända, och händer väl ej så sällan, att modren genom tillvaron af en hel skara yngre barn är både till sin tid så upptagen och, tyvärr, äfven ofta till helsa och krafter så medtagen, att hon med bästa vilja i verlden icke förmår lemna den äldsta dottern den nödvändiga handledningen i praktiskt arbete. Undervisningsmateriel saknas visserligen i ett dylikt hem icke, men dermed är ej nog — den systematiska undervisningen, som måste gifva form och stadga åt det hela, fattas, der modrens tid och krafter ej räcka till, och dermed fattas också det viktigaste. Sådana mödrar, hvilka ej äro alltför sällsynta, skola säkerligen, der tillgångar möjligen finnas, med tacksamhet skynda att tillgodogöra sig den hjälp vid uppfostringsarbetet de så väl behöfva, och som en god hushållsskola erbjuder.

Är nu således det ofvan sagda en obestriddig, om ock beklaglig sanning, förhåller det sig verkligen så, att vår tids mödrar i regeln icke själfva kunna meddela, samt att de nutida hemmen, synnerligen de s. k. högre klassernas hem i staden, sällan ens medgifva möjligheten af en god, ordnad

undervisning i husliga värf, så synes tiden vara inne och *är* i själfva verket inne, då något bättre måste sättas i stället för det gängse låt-gå-systemet. Med andra ord, vi tro den tid vara kommen, då hushållsskolans idé med all makt skall tränga sig fram jämsides med öfriga intressen på qvinnofrågans område, och angelägenheten af att anordna praktiska, tidsenliga läroanstalter för utbildande af husmödrar *) under en längre tidrymd komma att stå på dagordningen. Familjens ekonomi, ej mindre än dess trefnad och helsa, visar sig i alltför hög grad beroende af husmodrens verkliga duglighet för sitt kall, för att behovet af en rationel uppfostran för detta ändamål längre skulle kunna ignoreras.

Men då vid den unga qvinnans uppfostran danandet af en god karaktär måste vara ett önskningsmål, ej mindre eftersträfvansvärdt än, vare sig utbildandet af den särskilda yrkeskickligheten i och för själf försörjning eller af dugligheten för det husliga lifvet med dertill hörande syslor, blir frågan huruvida en ordnad, huslig uppfostran kan blifva af någon betydelse äfven i detta afseende. Svaret härpå torde vid närmare eftertanke blifva ett obetingadt *ja*. Hushållsskolan både kan och bör hafva ett godt inflytande på elevernas karaktärsutveckling. Det ligger nämligen i sakens natur, att endast några bland de för en god karaktär oundgängliga egenskaperna kunna bibringas ungdomen genom den intellektuella skolbildningen; de öfriga borde ju deremot få sin utveckling i hemmen.

Men i samma mån som den husliga uppfostran i hemmet åsidosättes eller inskränkes till de små handkamarbestyren under modrens uppsigt, i samma mån försummas också utvecklingen af de karaktärsdrag, som naturligen böra framgå af en sådan uppfostran. Sådana karaktärsdrag äro t. ex.: kärleken till arbetet, ej blott för egen framgång utan ock för andras gagn och trefnad; aktningen för äfven de simplaste former af det praktiska arbete hemlifvet kräfvat; ordning, tålmod och offervillighet i utöfning och öfvervakande af sådant arbete; hofsamhet och takt i förhållande till underordnade, samt ett visst, på medvetandet om egen kraft och duglighet grundadt själförtroende, likasom en i allmänhet

*) Under detta begrepp förstå vi naturligtvis såväl den ogifta som gifta husmodern, eller hvarje qvinna som fått till sin uppgift i lifvet att förestå ett hem.

klok syn på det praktiska lifvet med dess mångskiftande kraf.

Att bidraga till utvecklingen af sådana karaktärsdrag, att gifva en väckande impuls åt det praktiska, under skoltiden slumrande verksamhetsbegäret, att praktiskt, ej blott teoretiskt, påvisa glädjen och värdet af det förut kanske ringaktade husliga arbetet, att genom syslandet dermed, hälst i ett sundt skolhem på landet, stärka och öfva de fysiska krafterna o. s. v. — detta bör vara ett af hushållsskolans syften, och kan det äfven, der hon rätt anordnas.

Har härmed i någon mån kunnat påvisas behovet af en ordnad undervisning i husliga syslor, så återstår att söka lösa den andra uppgift vi förelagt oss, nämligen att lemna ett utkast till en plan för en tidsenlig sådan undervisning.

* * *

Hushållsskolan bör hälst, der så ske kan, vara belägen på landet i sund och vacker trakt, nära stad och jernvägs- eller ångbåtsstation samt i någorlunda folkrik ort. Den landtliga stillheten utan ödslighet, den friska, helsobringande luften, tillfället till promenader i skog och mark, det större, för en del husliga göromål nödiga utrymme, som på en landtgård kan erhållas, möjligheten till deltagande i lättare trädgårdsarbeten m. m. äro fördelar, som hushållsskolan på landet erbjuder framför den i staden.

Vore blott fråga om en matlagningsskola efter nutidens fordringar, och bortföle dermed hvarje annan hänsyn än den, att den unga flickan meddelades grundlig insigt i konsten att laga god, sund, såväl finare som enklare mat, att väl sköta köket och handkammaren med hvad dertill hörer, ja, då kunde väl svaret blifva ett annat. Men då vi hålla före, att detta vore en alltför ringa och ensidig uppgift för en skola, som i någon mån vill fylla den i det föregående påvisade bristen i den qvinliga uppfostran, påyrka vi fortfarande att den rätta platsen för en hushållsskola är på landet. Matlagningsskolorna i staden blifva dermed ingalunda öfverflödiga — de skola alltid komma att fyllas af de yngre och äldre qvinnor, hvilka i detta hänseende icke önska eller tro sig behöfva något annat än den, så att säga, fackkunskap, som der kan inhämtas. Sammalunda med väfnadskurser, kurser i finare handarbeten, i kläd- och linnesömnad, i

träslöjd; de kunna alla hvar för sig vara förträffliga och skola städse finna elever bland dem, för hvilka de passa, men ersätta hushållsskolan i egentlig mening förmå de icke; någon allmännare uppfostrande betydelse kunna de icke få.

Innan vi öfvergå till besvarandet af frågan *hur* undervisningen i hushållsskolan bör ordnas, vilja vi bemöta ett par invändningar, som stundom ej utan skäl göras mot hushållsskolan på landet, af hvilka den ena gäller dess dyrhet. Der familjens tillgångar äro begränsade, är det ju nämligen vida lättare att åstadkomma den mindre afgiften för en eller annan kurs i den i samma stad befintliga matlagnings- väf- eller syskolan, än den dryga inackorderingsafgiften för helt år i skola på landet, hvilken väl näppeligen torde kunna understiga 600 kr. per arbetsår.

Till tröst för de vänner till hushållsskolan på landet, hvilka häruti se ett hinder för dess uppkomst och framtida bestånd, våga vi framkasta den förmodan, att det ofta är just de mäst bemedlades döttrar, för hvilka behovet af ett sådant skolår på landet är mäst trängande, enär det företrädesvis är just för dem, som det förströdda och ansträngande, för unga sinnen och svaga krafter så skadliga verldslifvet, omedelbart efter slutad skolgång slår upp sina dörrar på vid gafvel. Sannolikt är det ock känslan häraf, som ofta kommer den ekonomiskt lyckligt lottade fadern att vid denna tid för ett år sända den unga dottern till någon utländsk pension, på det hon ännu någon tid "skall få vara barn", skall blifva förskonad från de äldres bullrande lif i nöjenas verld. Ty sällan torde väl tanken på fortsatta språkstudier vara ensam bestämmande vid ett så viktigt steg, som att sända ett barn långt bort i främmande land, till helt okända människor — snarare är det väl då antagligt, att båda dessa skäl understödja hvarandra. Då emellertid i slika fall kostnaden icke tycks spela någon hindrande rol, är ju ej otänkbart, att mången fader med glädje skulle omfatta ett tillfälle att för ett eller ett par år få skicka sin dotter till ett dylikt välordadt, landtligt skolhem, i stället för till den utländska pensionen med dess i flera fall rätt tvifvelaktiga värde.

Skulle detta antagande vara riktigt, och visa sig de hushållsskolor, som komma att rödja vägen, vara sin höga uppgift vuxna, då skall kanske snart den tid komma, att

dessa skolor, om än så många, icke räcka till att mottaga alla dem, som der söka inträde.

Här torde emellertid böra påpekas, hurusom en afgift af 600 kr. per arbetsår för hel inackordering jämte undervisning icke bör vara så omöjlig att åstadkomma, som mången föreställer sig, om man blott jämför den med *alla* de utgifter, som en ung, i det närmaste syslölös flickas lif i det egna hemmet merändels föranleder. Så måste ju t. ex. hennes vivre, om än så billigt, dock representera *någon* summa, föranleda *någon* ökad utgift i hushållet; utgifterna för hennes stadstoalletter, räknar hon sig ock till de mera enkla och anspråkslösa af sitt kön, måste äfven blifva mångdubbelt större än för de nödvändiga arbets- och enkla helgdagsdragter, som bäst lämpa sig för lifvet i en hushållsskola på landet. Och stadens mångfaldiga, mer eller mindre kostbara nöjen, hvilka syslölösheten uppfinner, eller af hvilka den skapar sig oundgängliga behof, kunna väl ej häller de anskaffas utan ganska dryga utgifter; härtill komma afgifterna för de lektioner af olika slag, hvilka mångenstädes anses nödiga för att i någon mån utfylla den unga flickans öfverflödiga tid. Som sagdt — af den stora summa, som synes så omöjlig att åstadkomma, då den för ett visst gifvet och nyttigt ändamål på en gång måste utbetalas, bortplottras nog i de flesta fall under årets lopp en stor del till ingen nytta och på helt värdelösa föremål. För flickor på landet, i familjer der man ej har större inkomster än att debet och kredit nätt och jämt gå ihop, torde saken möta större svårigheter.

Då det derjämte är obestriddigt, att många alldeles obemedlade unga qvinnor finnas, hvilka både önska och behöfva att i en hushållsskola utbildas till husmödrar i egna eller andras hem, utan att ega tillgångar till erläggande af en så dryg skol- och inackorderingsafgift, torde här för den enskilda och allmänna offervilligheten öppna sig ett viktigt och tacksam samt verksamhetsfält genom beredande af friplatser, hela eller halfva, vid blifvande hushållsskolor för bildade qvinnor. Exemplet är redan gifvet vid de skolor för utbildande af tjenarinnor, som här och hvar i vårt land inrättats, af hvilka de flesta, tro vi, såväl uppstått som delvis fortfarande existera på grund af antingen enskilda sammanskott, eller anslag af stads- eller länsmyndighet; exemplet är godt och manar till efterföljd. Att deremot ens i den minsta mån genom

allmänt eller enskildt bidrag understödja *bemedlade* föräldrar vid denna del af uppfostran, anse vi vara principiellt oriktigt.

Den andra invändningen gäller de hinder, dels för elevernas fullständiga undervisning i tidsenlig matlagning och dels för skolans ekonomiska bestånd, som svårigheten att på landet finna afsättning för matvaror och bakverk måste uppställa. Hushållsskolan i staden har härvid det obestridliga företrädet, heter det, att genom försäljning i bodar och bespisning af matgäster kunna på en gång bereda rikligare undervisningsmateriel åt eleverna och större inkomster åt skolan. Villigt medgifvande den relativa sanningen häraf, tro vi dock ej dess betydelse vara så stor, som den vid första påseendet synes. Bör nämligen ändamålet med den hushållsskola vi här åsyfta mindre vara att utbilda yrkesskickliga hushållerskor än att uppfostra dugliga och goda husmödrar i ordets egentligaste betydelse, torde nog den dagliga matlagningen för ett hushåll om 18 à 20 personer kunna lemna ett tillräckligt material för elevernas undervisning i kokkonsten med hvad dertill hörer. Den goda husmanskosten, vid lämpliga tillfällen varierad med finare rätter, representerar ju också det slag af matlagning, som den förståndiga husmodern bäst behöfver, och torde en säker insigt häri vara en tillräcklig grundval för hennes vidare utbildning till en god kokerska i de fall, då hon behöfver en sådan utbildning. För nödig öfning i inköp af matvaror och styckning af kött m. m. torde lätt kunna sörjas genom allt emellanåt med eleverna företagna besök på den närbelägna stadens salutorg, i dess slagterier o. d. För öfrigt bör det ej vara omöjligt att vid en skola på landet låta verkställa slag af mindre kreatur, hvarigenom större tillfälle till öfning i dithörande göromål beredes eleverna.

Att hushållsskolan, ekonomiskt sedt, icke skulle kunna existera utan med hjälp af matvaruförsäljning eller bespisning af matgäster — denna föreställning tro vi bero af ett missförstånd. Begär man nämligen i själfva verket icke mera af skolan än att hon skall kunna bära sig, fordrar man icke af henne, att hon, jämte sin uppfostrande uppgift tillika skall vara "en god affär", nöjer man sig med att hon blott lemnar medel till tillräcklig afföning åt sin lärare- och tjenarepersonal, och att hennes debet och kredit gå ihop, så skall hon, rätt ordnad och skött, säkerligen kunna uppfylla dessa rimliga for-

dringar. Vi vilja emellertid här fästa uppmärksamheten på det förhållande, att en hushållsskola, för hvilken väljes det läge vi i det föregående angifvit såsom önskvärdt, ingalunda behöfver sakna den för elevernas tillräckliga öfning och skolans ekonomi nyttiga, om ock ej absolut nödvändiga afsättningen af bakverk och matvaror. Närheten till stad och belägenheten i folkrik trakt nära jernvägsstation skall vara tillräcklig garanti, tro vi, för en försäljning af kökets alster, nog stor för behofvet.

* * *

Härmed torde vi kunna öfvergå till frågan om *hur* en sådan undervisning bör ordnas, eller m. a. o. till försöket att framlägga en undervisningsplan för en hushållsskola på landet.

För att ej onödigtvis hindra tillträdet till skolan böra ej *inträdesfordringarna* ställas alltför höga. Tillräcklig skolunderbyggnad, särskildt i naturkunskap, för att eleven väl må kunna tillgodogöra sig den teoretiska undervisningen, torde jämte någon insigt och öfning i vanliga, enkla handarbeten vara det minsta kunskapsmått, som inträdessökande bör besitta, men hvilket också synes oss uppfylla alla rimliga fordringar. *Inträdesansökan* bör vara åtföljd af läkare- och prestbetyg, samt, der ej inträdessökande är myndig, af målsmans medgifvande.

Egentliga läroämnen böra vara:

1. *Matlagning.*
2. *Syltning, saftning, inläggning och konservering af matvaror.*
3. *Bakning, alla slag.*
4. *Inköp af matvaror.*
5. *Slagt med dertill hörande tillredning af matvaror.*
6. *Bykning, tvätt och strykning, insigt och öfning i rengöringsarbeten och diverse öfriga hushållsgöromål.*
7. *Konsten att tillgodogöra en del i hushållen förekommande s. k. affall, hvilket i svenska hem ofta lemnas att förfaras.*
8. *Qvinlig handastöjd af hvarjehanda slag, hvaribland maskinsömnad och väfnad, med hvad dertill hörer, böra vara obligatoriska.*

Enkla, lättfattliga kurser i:

9. *Elementerna i hushållskemi, födoämnenas sammansättning, näringsvärde m. m.*
10. *Hushållshygien.*
11. *Hufvuddragen af helsoläran och helsovården inom hemmet.*

12. *Enklare bokhålleri*, så mycket som behöfves för hushållsräkenskapernas rätta förande.
13. *Allmän varukännedom*.

Undervisningen i de praktiska läroämnena torde lämpligast fördelas på 3:ne afdelningar, hvilka samtidigt sysselsättas:

- A. I köket (dagligen) med matlagning m. m.
- B. I bagarstugan, de dagar då bakning sker; annars i tvättstugan, eller strykrummet, eller med andra mera tillfälligt förekommande göromål.
- C. I väf- och arbetsrummet med väfnad och handarbeten af olika slag.

Vid all arbetsfördelning måste iakttagas, att arbetet rättas efter elevernas krafter, men likväl ordnas så, att alla själfva kunna lägga hand vid och fullgöra de syslor, som föreläggas dem. De bästa möjliga redskap böra underlätta arbetet, flera timmars stående på en gång undvikas o. s. v.; äfven strykning bör endast sparsamt och i mån af krafter åläggas eleverna.

I de teoretiska läroämnena, hvilka för nybörjaren äro ganska svår lärda, måste undervisningen noga inskärpas, samt illustreras med lämpliga experiment; den meddelas samtidigt för alla eleverna.

Skolan bör närmast och i möjligaste måtto likna ett godt hem. Den måste uppbäras af en allvarlig, god och kärleksrik anda, och husmodren, på hvilken stora fordringar ställas, vara fullt vuxen icke blott att med ordning och punktlighet leda och öfvervaka det hela, utan ock att vara en förständig uppfostrarinna för hvar och en särskildt af eleverna, en god vän för dem alla. Renlighet och prydlighet böra prägla allt i hemmet, glad vänlighet råda i umgänget mellan dess medlemmar.

Dagordningen måste vara noga bestämd, hvarje arbete hafva sin tid, hvarje elev veta sin plats dervid. För det kroppsliga välbefinnandet måste väl sörjas och tillbörligt afseende fästas vid elevernas olika mått af helsa och krafter. Tillräcklig hvilotid mellan för- och eftermiddagsarbetet bör iakttagas och hälst begagnas till vistelse i det fria, lekar och kroppsöfningar. Uppstigningstiden om morgnarna bör vara tidig, dock ej alltför tidig — kl. 7 torde vara den lämpligaste timman; här af följer att sena qvällar ej få förekomma. Kl. $\frac{1}{2}$ 10 eller 10 om vintern, $\frac{1}{2}$ 11 om sommarn torde vara den senaste tid, då allt bör vara tyst och eleverna gångna till hvila.

Enär eleverna i mån af sina krafter böra lägga hand vid alla husliga syslor, torde dagens arbeten, sedan sofrummen vädrats, lämpligen kunna börjas med bäddande af den egna sängen och städning af det egna sofrummet. Till sådana dagliga små pligter, som af eleverna turvis böra fullgöras, räkna vi äfven damningen af de gemensamma rummen, matbordets dukande och afdukande, serveringens och upppassningens bestridande, torkning af diskar, skänkens och linneskåpets iordninghållande, fönsterträdgårdens tillsyn, ordnande af blomstervaser m. m. d., som till ett hems ordning och trefnad kan bidra.

Aftnarna, då eleverna efter slutadt dagsarbete samlas kring husmodern i det upplysta, trefliga samlingsrummet, böra anordnas så att de utgöra den bästa vederqvickelse efter dagens mödor och i allo påminna om ett gladt, okonstladt familjelif. Med musik, samfäld läsning och lekar, eller, i det egna rummet, brefskrifning till hem och vänner, böra eleverna då, efter eget val få sysselsätta sig.

Skolhemmets yttre anordning saknar ej häller sin betydelse; att rummen böra vara rymliga, ljusa och glada, bostaden i allmänhet sund, varm och treflig, faller af sig själf. För undvikande af kasernmässighet är önskligt, att rummens möblering ej är alltför likformig — äfven i detta hänseende måste det enkla men trefliga privathemmet tjena till förebild.

I enlighet med hittills vunnen erfarenhet, torde arbetsåret lämpligast böra indelas i 2:ne terminer; höstterminen från d. 15 augusti till d. 15 december, vårterminen från d. 15 januari till d. 15 juni. Då påtagligt är, att fullständig undervisning i alla de föreskrifna läroämnena, i anseende till dels de olika årstidernas olika alster, äfvensom till nödvändigheten af en tillräckligt lång lärotid, icke kan meddelas under kortare tid än ett helt arbetsår, må afgangsbetyg icke gifvas elev, förrän hon bevistat *minst* 2:ne terminer i skolan. Ehuru vi visserligen för vår del tro, att det för elevens utbildning vore lyckligast, om denna lärotid kunde förlängas med ännu 1 à 2 terminer, inse vi alltförväl, att detta, åtminstone i närvarande tider, vore att ställa fordringarna alltför högt, och att därför afgangsbetyg icke bör nekas elev, som finner sig förhindrad att mera än ett arbetsår bevista skolan.

Antalet elever bör vara begränsadt; 15 till 18 torde vara det lämpligaste antalet. Öfverskrides detta väsentligt är

fara för handen, att skolan förlorar den så önskliga karaktären af ett hem.

* * *

På frågan *när* undervisningen i den landtliga hushållsskolan bör taga sin början blir svaret i korthet: ju förr dess hällre efter slutad skolgång, hvilket svar så naturligt framgår af det ofvan sagda, att vi tro oss icke vidare behöfva motivera det samma. Härmed är dock icke sagdt, att hushållsskolan bör stänga sina dörrar för kunskapssökande af högre ålder, hvilka känna sig besitta tillräckliga krafter och verklig håg att tillgodogöra sig hennes undervisning. Särskildt anse vi önskligt, att hvarje ung qvinna, som står i begrepp att ingå äktenskap, om möjligt icke underlåter att, bättre sent än aldrig, godtgöra det i den tidigare ungdomen försummade, och genom ett år i en hushållsskola söker bereda sig för sitt viktiga kall såsom blifvande husmoder. Men vi tro blott, att det är en lycka för den unga flickan ju tidigare hon får taga itu med och lära sig älska det praktiska arbetet; ur ren sanitär synpunkt torde det ock bäst behöfvas, och göra den största nyttan, så godt som omedelbart efter de sista ansträngande studieåren.

* * *

Till slut hänvisande till vårt, i det föregående gjorda medgifvande, att hushållsskolans behöflighet till en viss grad är ett fattigdomsbevis, vilja vi ej håller förneka önskvärheten af, att den en gång efter väl förrättadt värf må blifva åtminstone mindre nödvändig än nu — fullständigt skall den dock sannolikt aldrig kunna undvaras.

Till ytterligare belysning af denna vår åsigt tillåta vi oss ändtligen här citera och ansluta oss till några ord af den store läkaren och vetenskapsmannen professor R. Virchow i Berlin, hvilka utgöra slutorden af ett af honom en gång hållet föredrag öfver detta ämne. "Lycklig den familj", säger han, "som i sig själf förenar alla uppfostringens elementer och kan öfverföra dem ifrån slägte till slägte! Den familjen torde kunna undvara min tanke och må förkasta honom. Men säkerligen är icke så fallet med flertalet af nu lefvande familjer. Till deras bästa måste nya uppfostringsmedel sökas, om hela samhället skall blifva uppbyggt på en säker grundval. Mätte dessa mina ord med sin lilla skärf bidraga dertill!"

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Svenska akademien har uppfört fru V. Benedictson (sign. Ernst Ahlgren) å förslaget till understöd åt vittra författare, med ett belopp af 500 kr., med särskild hänsyn till framställningens och den sedliga uppfattningens förtjänster i hennes "Fru Marianne", samt berättelserna "Kamrater" och "Herr Tobiasson" (först utgifven i Dagny). Kongl. Maj:t har bifallit förslaget.

Målarinnan fru Hildegard Thorell har valts till medlem af juryn för den svenska afdelningen af konstutställningen i Kjöbenhavn. Det torde vara första gången en qvinlig konstnär erhållit ett dylikt uppdrag inom den nordiska konstnärsvärlden.

Qvinnor i kungl. telegrafverkets tjänst. Antalet ordinarie tjänstemän vid telegrafverkets stationer är 397, af hvilka 193 äro qvinnor. På extra ordinarie stat tjänstgöra 205 qvinliga telegrafister.

Till deltagande i den detta år vid telegrafverket öppnade nya lärokursen för *qvinliga telegrafelever* hafva trettiotvå elever anmält sig.

Qvinna belönad för odlingsflit. Norra Kalmar läns hushållningssällskap har offentligen tilldelat pigan *Hilma Kristina Sofia Johansdotter* sällskapets belöning för odlingsflit.

Tillämnad interpellation. Ledamoten af riksdagens andra kammare hr P. Waldenström begärde d. 14 sistlidne mars kammarens tillåtelse att få framställa följande interpellation till Kongl. Maj:t.

"År det K. M:ts regering bekant att, i strid med svensk lag, i Stockholm och andra städer en af polismyndigheten reglementerad prostitution existerar, och är regeringen sinnad att företaga några åtgärder för att skydda lagens helgd."

Interpellationen, hvilken bordlagts, förekom åter d. 17 och afslog kammaren då hr Waldenströms begäran med 66 röster mot 35. Det torde vara första gången, som denna sedlighetsfråga blifvit inom något lands representation utan påtryckning utifrån, frivilligt af ett folkombud upptagen.

Hushållsskola. Ett antal personer inom Norrköpings samhälle, hvilka varmt intressera sig för qvinnans praktiska utbildning, ämna der anordna en hushållsskola för unga flickor. Prospekt för skolan medföljer detta häfte. Företaget, som ej afser någon vinst utan endast att få en sådan nyttig undervisningsanstalt till stånd, är dock beroende på att ett tillräckligt antal elever anmäla sig.

Lagningsbyråer. Till följd af en notis från Amerika, intagen i Dagnys januarihäfte, om s. k. lagningsbyråer, har tanken på dylika byråers inrättande här i hufvudstaden ej allenast blifvit väckt utan redan kommit till utförande, i det fröken A. Th. Lind, Olofsgatan 13, nära Adolf Fredriks kyrka, fått en sådan till stånd, tillsvidare i förening med en sybehörshandel. Man får der inlemna allahanda slags kläder till lagning. Det är troligt att inom kort dylika byråer komma att uppstå äfven inom andra delar af staden.

Pensionsinrättning för barnmorskor. Hr W. Falk har uti en till denna riksdag afgifven motion föreslagit, att riksdagen skulle ingå

till Kongl. Maj:t med en framställning rörande utarbetande af förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskor med bidrag af statsmedel. Första kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlat motionen, har nu tillstyrkt densamma.

Slöjdundervisning för flickor. H. K. H. Kronprinsessans slöjdskola för flickor vid Tullgarn kommer att utvidgas och lär en rymligare lokal för skolan med det snaraste skola uppföras.

I fröken Mathilda Halls elementarskola för flickor i Göteborg, bestående af 200 elever, undervisas nu sedan öfver ett år äfven i slöjd, och bestrides undervisningen af tvänne från slöjdsseminariet å Nääs utexaminerade lärarinnor.

Välgörande fruntimmers-sällskapet. Till 60 fattiga fruntimmer utdelades vid januari-sammanträdet, enligt hrr kyrkoherdars förslag, 1,800 kronor. Till Diakonissanstaltens flickskola anslagos 250 kr. och till lilla praktiska hushållsskolan vid Sundbyberg likaledes 250 kr.

Sällskapet för arbetsflitens befrämjande, hvilket sällskaps verksamhet går ut på att af behöfvande fruntimmer uppköpa arbeten, hvilka sedan säljas i "Bikupans" försäljningslokal, har haft sitt årssammanträde hos H. K. H. Kronprinsessan. Omsättningssumman i Bikupan, hvilken sedan början af förlidet år varit förenad med sällskapet, har under nämnda år uppgått till 21,713 kr. 26 öre, ett under nuvarande omständigheter ganska tillfredsställande resultat.

Småskolevännen, en tidning utgifven af Maria Nyström, utkommande med ett nummer hvarannan onsdag, innehåller ledande uppsatser i frågor, som beröra småskolan och dess lärarepersonal, meddelar de viktigaste nyheterna från skolverlden, lemnar råd och anvisningar rörande undervisning och uppfostran samt innehåller fullständig förteckning öfver lediga platser m. m. Priset är 1 kr. 50 öre för helår.

Flickskolekomitén. Den af K. Mt nedsatta komitén för undersökning af undervisningen i de högre flickskolorna har nu mera så afslutat sina arbeten, att tryckning af komiténs betänkande kan börja. Betänkandet skall tryckas i en upplaga af 3000 exemplar.

Stipendier för kvinnor. Till ett ledigt stipendium å 300 kr. från fru *Wilhelmina Hiertas stipendiefond*, afsedt att tilldelas omedelade kvinnor, som egna sig åt tandläkareyrket, har ingen sökande anmält sig.

Till Kjellbergsska flickskolan i Göteborg har en onämnd gifvare öfverlemnadt 30,000 kr.

Till rektor vid folkskollärarynnesseminariet i Stockholm hafva lärarinnorna Ida Broman och Ingeborg Rydberg öfverlemnadt 700 kr. till grundfond för ett stipendium, som under namn "Lärarynnesstipendiet" skall förvaltas af läroanstaltens lärare och lärarinnor. När fonden vuxit till ett visst föreskrifvet belopp, skall räntan årligen utdelas till ordentliga behöfvande elever. Medlen hafva samlats, dels af forna elever vid seminariet, dels af andra för saken intresserade personer.

Norge. *Fri undervisning för kvinnor.* På hösten 1885 stiftades Kristiania en "Forening til fri undervisning for kvinder", som har till

ändamål att skaffa obemedlade kvinnor tillfälle till utbildning i vanliga skolämnen, och omfattades denna sak med stort intresse. Vintern 1886—1887 undervisades 90 elever. Undervisningen bestrides uteslutande af lärarinnor och ämnena äro de vanliga skolämnena jämte språk. Tidskriften "Nylände" uppmanar alla kvinnor, som dertill ega kunskaper och tid, att anmäla sig som lärarinnor och tillägger, att det här ej blott är meddelandet af kunskaper, som har sin stora betydelse, utan äfven den bekantskap, som på detta sätt knytes mellan personer, hvilka förhållanden och fördomar annars åtskilja.

Ett förslag till ordnande af den högre lärarinnebildningen skall i stortinget inom kort diskuteras. Förslaget, som utgått från regeringen, föregås af en synnerligen innehållsrik motivering. Det afser för öfrigt endast att ett litet anslag må beviljas till friplatser vid Nissens Pigeskole i Kristiania, hvars "guvernantklasse" skulle i någon mån utvidgas för att kunna meddela en mera omfattande lärarinnebildning.

Danmark. *En petition*, undertecknad af ett stort antal kvinnor, har inlemnats till riksdagen, i syfte att bereda tillträde för kvinnor till landets konstakademi.

Qvinnornas sedlighetsadress, som utgått från 400 inbjudare och funnit tillslutning af 114,148 kvinnor öfver 25 år, har nu inlemnats i riksdagens båda ting.

Island. *Qvinnors rätt att studera.* En kungörelse angående kvinnors rätt till deltagande i undervisningen vid seminarium för prester och afläggande af examensprof i religion, bestämmer, att kvinnor kunna delta i undervisningen i samtliga ämnen med undantag af predikokost, läran om prestebetets styrande och kyrkorätt.

Denna kungörelse ansluter sig till den isländska lag af 1886, som gaf kvinnor rätt att aflägga studentexamen vid den "Lærde Skole" i Reykjavik, samt rätt att delta i undervisningen vid prestseminarium och vid läkareskolan i Reykjavik. Med afseende på undervisning och examina i medicin blefvo de likställda med männen, men deingo ej rätt att bekläda embeten eller bestiga predikstolen, ej heller erhålla de del af några stipendier för studerande.

En isländska, en ung bonddotter vid namn Briel Bjarnhejdinsdatter, har hållit ett offentligt föredrag i Reykjavik om kvinnans utbildning och rättigheter. Det är första gången något dylikt inträffat på Island.

Finland. *Motioner i landtdagen till förmån för kvinnor.* — En af representanterna för Helsingfors har inom borgerskapet väckt den motion, "att kvinna vid tjuguetå års ålder måtte ega att sitt gods förestå etc." och är denna motion afsedd att framflytta ogift kvinnas myndighetsålder till den svenska ståndpunkten.

Dessutom har väckts motion om rätt för kvinlig studerande, hvilken aflagt vederbörliga kunskapsprof, att utan särskildt tillstånd vinna inträde vid universitetet med de rättigheter och åligganden som tillkomma manlig studerande.

Finsk kvinnoförening representerades af fröken X. Gripenberg vid den internationella kvinnokongress, hvilken egde rum i Washington den 25 mars innevarande år.

Samma förening har väckt förslag om åstadkommandet af sommarkolonier för arbetande kvinnor och nedsatt en komité för att utreda frågan.

Ryssland. *Den kvinliga läkaren, fröken Lozinski*, hvilken, enligt Petersburgtidningen "Novosti", nyligen aflagt medicine doktors-examen vid ett af de schweiziska universiteten, kommer att i Konstantinopel öppna ett sjukhus för kvinnor. Emedan det är muhammedanskorna förbjudet att vid sjukdomsfall låta behandla sig af män, hafva i Turkiet flera kvinliga läkare en mycket stor praktik.

Tyskland. *Sömmerskor.* Tyska riksdagen har låtit anställa en undersökning af sömmerskelönerna i Tyskland och har denna undersökning bragt förskräckliga missförhållanden i dagen.

Bland de sömmerskor, som icke hafva familj, utan måste helt och hållet lifnära sig själfva, råder det största elände. De förtjäna på 12 timmars helsoförstörande arbete icke nog för att betala det knappast-lifsuppehälle och den anspråkslösaste bostad. En skicklig sömmerska förtjänar 7: 20 à 8 kr. i veckan, en mindre van endast 3: 60 à 4: 50 i veckan, och säsongen, då de hafva fullt upp med arbete, räcker blott fem månader. De formligen *måste* hemfalla till prostitutionen för att kunna lefva.

England. *Kvinnor medlemmar af lärda samfund.* Tre stora vetenskapliga samfund i London, det geografiska, det Linnéska och det geologiska, ha nu beslutat upptaga kvinnor som medlemmar.

Kvinnans rösträtt i England. I underhuset har lord Dimsdale väckt förslag om att bevilja de engelska kvinnorna rösträtt.

En guvernantförening. Från London skrives, att tyska guvernantföreningen i England, som för 11 år sedan stiftades af fröken Adelmann, ständigt går framåt. Sedan sin stiftelse har föreningen försett 2,486 engelska familjer, skolor och seminarier med dugliga tyska guvernanter. Med föreningen är förbundet ett guvernanthem samt en sjuk- och lånefond. Föreningen räknar nu 700 medlemmar.

— *En engelska, som gjort sig mycket förtjent om Sverige, Mrs Mary Howitt*, har enligt engelska tidningar aflidit i Rom den 30 januari. Hon var född 1799 och dotter till en välmående qväkare Botnam. Sedan hon 1823 ingått äktenskap med William Howitt egnade hon sig, ofta i förening med sin man, åt litterära sysselsättningar. Märklig för oss är hon genom sina talrika öfversättningar från svenska språket: hon gjorde Fredrika Bremer känd i England, heter det i biografierna. Ett arbete: "The literature and romance of Northern Europe" har henne och mannen gemensamt till författare. En hennes dotter har utförligt skildrat ett års vistelse i Sverige hos Fredrika Bremer.

Stadsfullmäktigvalen.

I enlighet med hvad föregående är egt rum, och efter tillkännagivande i flere tidningar, har för de nu avslutade stadsfullmäktigvalen inom hufvudstaden erforderliga upplysningar lemnats å byrån åt Stockholms röstberättigade qvinnor. Dessa upplysningar omfattade dels röst-rätten öfverhufvud och röstantal, dels hvad vid valen var att iakttaga, såsom tid och ställe för de samma, vallistors uppgörande, fullmakts utfärdande m. m. Från Stockholms kommunalförening och öfriga håll hade till byrån insändts exemplar af de olika listorna, hvilka ock derstädes funnos att tillgå. Efterfrågan på byrån var i år mindre, möjligen beroende derpå att, dels kvinnorna nu själfva veta hvad de hafva att iakttaga och icke behöfva särskilda råd, dels antalet röstegande icke obetydligt minskats, från närmare 5,000 till 3,525, enligt uppgift i Aftonbladet, måhända en följd af den ekonomiska ställningen i allmänhet.

Inom samtliga valkretsar voro röstsiffrorna i sin helhet lägre än förra året; så t. ex. i andra valkretsen (Klara), hvarest de visa en minskning af cirka $\frac{1}{3}$. Större splittringar och meningsskiljaktigheter gjorde sig blott undantagsvis gällande.

Björnstjerne Björnson.

I det ögonblick detta häfte var färdigt att läggas under pressen, tillkännagafs att Björnstjerne Björnson, på inbjudning af Federationen, skulle i Stockholm hålla sin föreläsning om engifte och månggifte. Så skedde ock den 6:te april. Immanuelskyrkan, som upplåtits för ändamålet, fyldes af mer än tusen allvarliga, djupt intresserade åhörare, och på slaget kl. 7 trädde Björnson upp på talarestolen.

Aldrig hade dittills någon föreläsare varit så uppburen af Stockholms publik som Björnson, och likväl hade han i sina mest lysande ögonblick kanske aldrig så fångslat, så djupt gripit sina åhörare eller hos dem lemnat så outplånliga intryck som nu.

Innehållet får som bekant ej refereras, emedan föredraget skall utgifvas i bokform. Ämnet var sedlighetsfrågan. Han tog den i hela dess vidd, hela dess djupa betydelse. Han visade huru det förslappade sedlighetskrafvet ingriper i hemmen, i skolan, i äktenskapet, i samhället, i hela lifvet, individens så väl som folkens. Han skildrade dess olycksbringande inflytande på karaktärsbildningen, han vederlade påståendet om naturens obetvinglighet, han visade slutligen hur sedlighetsfrågan är i eminent grad en kvinnofråga och huru uppfostran är dess häfkräft. Och alla dessa ömtåliga ämnen framställde talaren med så mycken hänsyn, en så ren gramlagenhet, att den mest finkänslige kunde höra det utan att rodna. Många voro också de mödrar, som tagit sina unga söner och döttrar med sig, och mer än ett trolofvadt par satt der, lyssnande i djupt allvar till den väldige talarens framställning.

Vill man i få ord sammanfatta den behållning man hemförde från det gripande föredraget, kunde man säga att det var

*tron på möjligheten af en sedlig reform, samt
ansvaret för att denna reform måtte bringas till stånd.*

Esselde.

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

De svenska landsmålen 32:dra h., B; Nordisk tidskrift, h. 2; Ny svensk tidskrift, h. 3; Pedagogisk tidskrift, h. 2; Tidskrift för kristlig tro och bildning, h. 1; Framåt, h. 7; Eira nr 6; Helsovänneren, nr 6; Jordmodern, nr 3; Sedlighetsvännen, nr 4; Verdandi, h. 1; Läsning för hemmet, h. 1; Läsning för folket, h. 1; Tidskrift för folkundervisningen, h. 1; Svensk läraretidning, nr 14; Småskolevännen, nr 7; Slöjdundervisningsbladet, nr 3; Hemvännen, nr 6; Året om, nr 7; Sveriges ungdom, nr 3; Svensk musiktidning, nr 6; Idun, nr 14; Norden, nr 13; Tidning för trädgårdsodlare, nr 4; Finsk tidskrift, h. 3; Nylænde, h. 6; Kvinden og Samfundet, h. 3; Tilskueren, h. 3; Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 14; Neue Bahnen, nr 6; Illustrierte Frauenzeitung, nr 1; Frauenberuf, h. 2; Die Lehrerin, nr 8; English Woman's review, nr 3; The woman's journal, nr 11; Women's suffrage journal, nr 4; La citoyenne, nr 1.

Till redaktionen insända böcker:

Excelsior, Kalender 1888. Red. af Finsk qvinnoförening. — Lappiske eventyr og folkesagn af *J. Qvigstad* og *G. Sandberg*. — *George Eliot*, Silas Marner, Väfvaren i Raveloc. Öfvers. från Engelskan. II. — Sommarferier och Skolarbete af *S.* — Kan kvindesagen og sædelighedssagen skilles ad? af *A. S.* — *Borg, F. T.*, De tre åro ett: Kommunism, Socialism, Socialdemokratien. Ett bidrag till de kroppsarbetande klassernas historia. — *Winterhjelm, Kristian*, Grevinde Sissi. *Lumholtz, C.*, Bland menniskoätare. II, III.

Å förbundets byrå hafva under februari månad anmält sig:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 5, lektioner 11, biträde med kontors- och skrifgöromål 4, värdinna 1, s:a 21.

Arbetssökande: lärarinnor 18, lektionsgifvare 14, kontorister och skrifbiträden 4, värdinnor och biträden i hem 8, s:a 44.

Under mars månad hafva anmält sig:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 9, lektioner 4, öfversättning 1, biträde med kontors- och skrifgöromål 5, biträde i hem 1, s:a 20.

Arbetssökande: lärarinnor 20, lektionsgifvare 7, kontorister 6, värdinnor och biträden i hem 4, s:a 37.

Anmälan.

Den stora och glädjande framgång **Dagny** rönt under första åren af sin tillvaro manar att låta henne fortgå i samma riktning och efter samma program. **Dagny** skall således äfven under 1888 verka för *Fredrika-Bremer-Förbundets* ändamål, en sund och lugn utveckling af arbetet på qvinnans höjande, och vill hon därjemte söka afvärja eller varna för de missriktningar, som hota att föra qvinnofrågan på villospår. **Dagny** vill äfven meddela literära uppsatser, kortare berättelser m. m.

Dagny utkommer med 1 å 2 tryckark för hvarje månad och skall tills vidare utgifvas under ledning af *S. L—d Adlersparre*, biträdd af en redaktionskomité.

För följande häften hafva utlofvats: **Minnesteckning** öfver **Agnes Hamilton f. Geijer** och utdrag ur hennes bref af *Ernst Beckman*, **Qvinnouppfostran och nervositet** af *Seved Riböing*, **Literär kritik** af *prof. Lidforss*, **Qvinnouppfostran och hemlif i Frankrike under feodaltiden** m. m. Vidare har **Dagny** att vänta bidrag af *Ernst Ahlgren*, *Ellen Fries*, *Uffe*, *Nils Erdmann* m. fl.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . . kr. 2,50

För icke medlemmar . . . . . „ 4,00

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postavisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Då priset sålunda är satt så ytterst lågt i syfte att göra **Dagny** tillgänglig i så mycket vidare kretsar, påräknar hon, att hennes vänner måtte kraftigt verka för hennes ytterligare spridning. Den, som till byrån insänder antingen 24 kr. i prenumerationsmedel eller bevis att enahanda belopp erlagts vid postanstalt, som pren. å 6 ex. af **Dagny**, erhåller själf 5 kr.